

M:2

13.532/XIX.
/1-10

C

ÉRTEKEZÉSEK

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYI OSZTÁLYA KÖRÉBŐL.

TIZENKILENCZEDIK KÖTET.

AZ OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTETTÉK

GYULAI PÁL ÉS SZINNYEI JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁROK

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1907.

DSELÂL ED-DÎN RÛMÎ

NÉGYSOROS VERSEI

SZÉKFOGLALÓ

KÉGL SÁNDOR

L. TAGTÓL.

(Felolvasta a M. Tud. Akadémia 1906. deczember 3-i ülésén.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1907.

DSTIAL ED-DIN RUMI

NEGYSOROS VERSEI

ESTEROMI

KÉGL SANDOR

1. KÖTET

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Árjegyzék a M. T. K. kiadására 1903. évi április 1-én

BUDAPEST

KIADTA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Dselâl ed-Dîn Rûmî négysoros versei.

A négysoros vers a *rubâ'î* — mondhatni — nemzeti versneme a perzsáknak.¹⁾ Már a perzsa irodalom őskorában előszere-ttel művelték ezt a rövid, velős gondolatok kifejezésére rend-kívül alkalmas formát.²⁾

A mesznevi-vel együtt ez az iráni költők kedvencz metruma. Rövidsége nem engedi meg a keleties terjengést. Négy sorban lehetetlen a retorikának szabad folyást engedni. Az író kény-telen lapidaris stílusra törekedni. Itt nyilatkozik meg a perzsák-nak velők született hajlama az epigrammaszerű rövid szellemes ötletekre.

Európai olvasónak ez a perzsa költészet legélvezhetőbb versneme. A ghazelek és kaszidék túlvirágos hasonlatokkal terhes irálya, mely nem egyszer teszi erős próbára az olvasó türelmét, nem igen felel meg a nyugoti ízlésnek.

Igen találóan mondja ezért a jeles francia iranista, Darm-steter, hogy a négysoros vers egy igazi költő kezében a leg-hatásosabb neme a perzsa költészetnek (*Maniè par un vrai poète, c'est le genre le plus puissant de la poésie persane. — Les origines de la poésie persane.* Paris 1887.).

A mi a négysoros vers alakját illeti, az nagy szabadságot enged a költőnek.

¹⁾ «Das Rubâ'î (Der Vierzeiler) war dann eine völlig originelle persische Neuschöpfung. Seine natürliche Begabung für Epigramme und gedrängte Aperçus hat den Perser diese höchst charakteristische Form finden lassen.» Horn Pál, *Die neupersische Litteratur. Die Kultur der Gegenwart. Teil I. VII.* (Berlin 1906.) 244. l.

²⁾ Ethé, *Firdûsî als Lyriker* (München 1872.) 302—3. l.

Rendesen a két első sor és a negyedik rímel egymással, a harmadik pedig rímtelen. A rubá'i rimelése tehát $\alpha\alpha\beta\alpha$.¹⁾

Ez a rendes négysoros forma, mely legtöbbször előfordul. Néha mind a négy sor rímes, ez az úgynevezett ének-négysoros, a *rubá'í teráneh*.²⁾ Ez többnyire kissé monoton.³⁾

Leghatásosabb, mint azt a dán Christensen szépen kifejti 'Omer Khejjámról írt kitűnő monographiájában, az eredeti *rubá'í* alak, melyben csak az 1., 2. és 4-ik sor rímel.⁴⁾

Vegyünk elő egy négysoros verset, mely a legszokásosabb alakba van öntve. Mihelyt az első két sort elolvastuk, tisztában vagyunk a mérték, rím és tárgy felől. Aztán jön a rímnélküli harmadik vers, mely úgyszólván felfüggeszti az eszmemenetet és ugyanakkor átmenetet képez a végső sorhoz. Ez bevégezi a gondolat kifejtését vagy összegezi az előbb elmondottakat rövid, velős modorban, mely annál jobban meglep, mert itt újra felbukkan a várt rím.

Versmértéke a négysorosnak rendkívül változatos. Huszonnégy különféle változata van, mindannyi a *hazads metrumra* vezethető vissza. Ez a körülmény Garcin de Tassy szerint igen megnehezíti a kis költemény helyes skandálásának megtalálását.⁵⁾ Eredetileg a *Rubá'í* talán nem egyéb rövidített ghazelnél.

- 1) Men bendeh-i 'ászím rizá-ji tú kudsászt
Târik dilem nûr u szefâ-ji tú kudsászt
Mârá tú bihist eger betâ'et bakhsi
În muzd buved luţf u 'atâ-jitú kudsászt.

The Quatrains of 'Omar Khayyám ed. Whinfield (London 1883.) 65. l.

2) Rückert, *Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser*. Neu hrsg. v. Pertsch (Gotha 1874.) 65. l.

- 3) Khâhî kih beh szûfigeri ez kh'od birehî
Bâjed kih hevâ u hevesz ez szer binihî.
Vân esîz kih dâri beh kef ez kef bidihî
Szed zekhm-i belâ khûri vez dsâ nedsihî.

Abdurrahmán Dsâmi. La Roseaie du Savoir II. Golzâr-e mâ'réfét 163 l. 370. sz.

4) Mest virkingsfuld er den oprindelige Rubá'í form hvor kun Linije 1, 2 og 4 rimer. *Omer Khajjâms Rubâ'ijat* (Kopenhága 1906.) 108 l.

5) Ce qu'offre de particulier ce petit poème relativement à la prosodie, c'est qu'il est écrit sur des mètres très irreguliers, quoique dérivés

Ide látszik mutatni az a jelenség, hogy egy dialektusban író perzsa költő, Bâbâ Tâhir 'Urjâni négysoros versei nem a szokásos rubâ'î metrumban, hanem az alapul szolgáló *hazads* versmértékben vannak írva.¹⁾

Rubâ'ji metrum feltalálásának dicsősége talán a perzsa költészet Homerjét, a vak Rûdegît illetné.

Egy Browne által felhasznált, még kéziratban levő perzsa verstan szerzője szerint «Rûdegî vagy egy másik régi perzsa költő találta ki a *hazads* versmérték *akhrab* és *akhram* nevű változataiból a négysoros metrumot». Ezért, úgymond Browne, joggal tekinthető a négysoros vers a legrégebb specialisan perzsa versnemnek.²⁾ Legio a jeles *rubâ'î*-költők száma. Már Anszâri, a hérati öreg, mint öt tisztelői elnevezni szokták,³⁾ és az első nagy perzsa mystikus költő, Abû Sze'îd igazi kis műremekeket alkottak ebben a formában.⁴⁾

Érdekes, hogy nyugaton egyikök sem nyerte el még az őket joggal megillető helyet. Mig a cynikus csillagász-költő, 'Omer Khejjâm versei mindenütt ismeretesek és jóformán minden nyelvre le vannak már fordítva, addig a szakemberek szűk körén kívül alig vetett ügyet valaki a nálánál sokkal jelesebb Abû Sze'îd-ra.⁵⁾ Pedig igazat adhatunk Hoszejn Azád-nak, ki imént

---

néanmoins du mètre hazaj, ce qui rend la scansion difficile à trouver. *Rhétorique et prosodie des langues de l'orient musulman* II. ed. (Paris 1873.) 339. l.

1)

o — — — | o — — — | o — —

Kusimûn ar bezâri ez kih terszi

Birâni ar bekh'âri ez kih terszi

Mu vâin nimeh dil ez kesz neterszem.

Du 'âlem dil teh dâri ez kih terszi.

The Lament of Bâbâ Tâhir The persian text ed. by E. Heron Allen and rendered into English verse by F. Curtis Brenton (London 1902.) 25. l. 7. sz.

²⁾ The quatrain then, may safely be regarded as the most ancient essentially Persian verse form. *A Litterary History of Persia. From the earliest times until Firdawsi* (London 1902. 473. l.

³⁾ *Vosztocsnyja Zamjetki* (Szent-Pétervári 1895.) *Zsukovszkij Pjeszni kheratszkago sztarca* 79. l. Kégl, *Anszâri a hérati öreg*. Egyetemes Philologiai Közlöny 1902.

⁴⁾ Ethé, *Die Rubâ'is des Abu Sa'îd bin Abulchair* (München 1875—8.)

⁵⁾ Pizzi ellenkező véleményt táplál. Szerinte nem mondhatni, hogy

megjelent művében azt az állítást kockáztatja meg, hogy Abú Sze'íd ötven négysorosáért szívesen odaadná és még nyerne is az üzletben, 'Omer Khejjám egész költői készletét.¹⁾ A jelenség oka az, hogy a nagy vallásos költőnek még nem akadt Fitz Gerald vagy Rückertje. Ethé fordítása, mely a bajor akadémia értekezéseinek során látott napvilágot, philologiai és nem műfordítás. Pedig a szöveghez hű ilyen tolmácsolás, még ha legjobban sikerült is, fogalmat sem igen adhat az eredeti költői szépségeiről. Erre csak egy jeles műfordító képes.

Igazán kár, hogy oly kevesen foglalkoztak eddig Abú Sze'íddel!

Költeményei közül csak 92-öt adott ki Ethé német fordítással, ez alig teheti ki felét Abú Sze'íd összes műveinek. Sprenger²⁾ szerint ugyanis egyik kézírata vagy 250 négysoros verset tartalmaz és ez sem teljes (*these of course are not all the Rubû'ys of this poet*).

Abú Sze'íd-nek tehát még nincs kritikai szövegkiadása. Zsukovszkij, a kiváló orosz perzsa philologus által újabb időben közzétett két perzsa szöveg becses adatokkal szolgál ugyan a mystikus költő életrajzához és a dervisek életmódjának ismeretéhez, de csak a sok anekdota közé beszúrt idézeteket ad a költő divánjából.³⁾

Abú Sze'íd versei, bár van bennök erő és lendület, valami kifogástalanok lennének; néha homályosak és bizonytalanok. Omer Khejjám éles, tiszta, átlátszó expositioját, mely egy tekintetre felfoghatóvá teszi gondolatait, hiába keressük nála. (*Quanto poi all' arte sua di poeta non diremo che essa fosse savrana.*) *Storia della poesia persiana* (Turin 1894.) I. köt. 211. l.

¹⁾ Je me permettrai d'ajouter dût cet aveu m'attirer la réprobation unanime des membres du Khèyyâm Club de Londres, que je donnerais volontiers, et je gagnerais au marché, pour cinquante quatrains d'Abou Saïd, tout le bagage poétique de l'algébriste de Nichapour. *La Roseaie du Savoir* (Paris 1906.) Introd. VIII.

²⁾ *A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindostany manuscripts of the libraries of the King of Oudh* (Kalkutta 1854.) I. 308. l.

³⁾ Ono predsztavljalo bogatjejsij material ne toliko dlja kharakterisztiki nazavannago «sztarcza» no i dlja jarkoj kartiny zsitija bytija dervisej voobsese. *Tajny edinjenja sz Bogom v podvigakh Abu Szajda* (Szent-Pétervár 1899.). *Prediszloviie Zsizni i Rjesci Sztarcza Abu Szajda* (u. ot 1899.) 2. l.

Dselál ed-Dîn Rûmî, kit méltán neveztek el a mystikus költők fejedelmének, ezen a téren is remekelt. Négysorosait bizvást állíthatjuk Abû Sze'îd híres versei mellé. Igazán meg-
lepő a *mesznevi* írójának termékenysége!

A nagyterjedelmű, elejétől végéig érdekfeszítő, helylyel-
közzel utólérhetetlenül szép vallásos költeménye *mesznevi ma'nevi*
mellett, melyet a szufik perzsa Koránnak díszes nevével szoktak
kitüntetni, egy igazi verstengert produkált. Költeményeinek se
szere, se száma. Minden egyes kézírata újabb meg újabb versé-
vel ismertet meg. Természetesen lehetnek és kétségkívül vannak
is ott későbbi, nem tőle származó versbetoldások.¹⁾ De legtöbb
verse magán viseli a nagy szufi költő szellemének félreismer-
hetetlen bélyegét.

Egy Sprenger által ismertetett pompás kiállítású indiai
kéziratban a ghazelek 1200 folio lapot töltenek be 37 sorral egy
lapon. A *terdsi' bend* költemények ugyanitt 49-et.²⁾ Ehhez jön
még ott vagy 4000 *rubâ'î*. Ennek a kéziratnak valamelyik másolata
alapján készülhetett, mert éppúgy kezdődik és oly terjedelmű,
mint a Sprenger-féle kézirat, egy birtokomban levő könyomatú
kiadása Rûmî összes lírai műveinek «*Kullijât-i Semsz Tebrîz*»
(Lucknow 1302), hol a ghazelek 993, a *terdsi' bendek* pedig
39 folio lapot foglalnak el. Ez a kiadás azonban nem teljes,
mert hiányzanak belőle a négysoros versek. Micsoda termékeny-
ség! Rûmî versei, bár mind vallásos tartalmúak, éppen nem
egyhangúak.

Óriási képzelő tehetsége remek külső alakba tudta kijege-
zesíteni a fenséges pantheista tanokat. Főjellemvonásuk a külső
gyász mezébe burkolt benső lángoló hitbuzgóság, az áhitat

¹⁾ Gyakran megesik, hogy egyes más költők tollából eredő költe-
ményeket a nagy Mevlánâ Rûminak tulajdonítanak a másolók. Így aka-
démiaánk keleti kézíratai között van egy perzsa *mesznevi*, Gulsen-i Taû-
hîd, mely bár Sâhîdi műve, Rûmî szerzőségével ékeskedik a címlapon.
Ilyen többek közt még a párisi nemzeti könyvtár 143. sz. kézírata, mely-
nek igazi szerzője, mint azt kimutatnunk sikerült, Ahmed Rûmî. *Zeit-
schrift der D. M. G. LX.* (Lipese 1906.) 590. 1.

²⁾ *A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindostany manuscripts*
(Kalkutta 1854.) I. 497. l. 375. sz.

gyönyöre, melynek tüzét a költő által feltalált dervis körtáncz, a *Szemâ* szítja, növeli.

Jelentőségteljes symboluma ez éppúgy a sphærák körforgásának, mint az isteni imádattól megittasult, a legfőbb lény nyel egybeolvadni vágyó emberi lélek keringésének. A táncz rhythmikus elemei felrázták egész valóját. Feltüzelték phantasiáját. Lelkesült vágya sarkalta az isteni egységet, az egyedül igazán létezőt egész főforrásáig kikutatni.

Így termett a gondolatteljes ghazelek és négysorosok egész özöne. Gazdag virágos kertje a mélységes, érzelmes lírának. Azt el kell ismerni, hogy Rûmínál nincsen meg a szín, az árnyalat káprázatos gazdagsága, az örökös változatosság tavaszias, illatos frissesége, mely Háfiz költészetét jellemzi, a mely felváltva hol bús, hol víg, istenkáromló és ájtatos, gúnyos és komoly.

Szépen szól Rûmî lantja is, de ő néha szeret egy húron játszani, mikor őt kizárólag egy eszme, egy érzelem uralja. Humor iránt éppen nincs érzéke. Allegoriáiban nem egyszer elveszti lába alól a talajt, nem látja meg a határvonalat, mely a magasztost a nevetségestől, a póriastól elválasztja.

Néhol a forma is hanyag. De azért Rûmî minden hibája mellett a gondolat kifejezés nagyszerűségében méltán versenyez a költő-óriásokkal. Könnyedén megüt itt-ott egy-egy isteni szép hangot. A látomány világosan áll lelki szemei előtt s ő tisztán adja vissza, a mit lát.

Szenvedélyes ihletének hullámai az egekig csapkodnak. Verseiben lüktet a szenvedély, heve elragad. Mesterkéetlen, de választékos a nyelvezete. Gyönyörű hasonlatokat találunk nála, sorokat, melyekben meglep képzeletének eredetisége.

Mint vallásos költő, nagyon is komolyan vette hivatását, hogysem apró hibákra és következetlenségekre ügyet vetett volna. A szufi-tanokat igyekezett a költő minden bájjal felruházni, mit csak lángesze sugalt neki. Ez a törekvés nyomot is hagyott költeményein.

De az ihlet magasztosabb perceiben ékesszólásának áradata elsöpör minden nehézséget és égi harmoniában olvad össze az egész.

Reá nézve is áll, mit az angol költőről, Shelleyről mondanak: ez nem a pantheista tanok mezébe burkolt költészet, hanem

lelkesült meggyőződés, mely vallást teremt az eszméből. Hogy ilyen kiváló óriási tehetségű költő nem lett Európában népszerű, annak legfőbb oka, hogy nem talált ez ideig jó fordítóra. Hammer, a sokat ócsárolt bécsi orientalista volt az első, ki Rûmî költeményeit először méltatta. Mintegy hetven darabját adta német fordításban.¹⁾

Ezek azonban nem keltettek már pongyola irányuknál fogva sem nagyobb figyelmet. Így Goethe, ki a keleti befolyást a német költészetre inaugurálta, még egészen Háfiz befolyása alatt írta a *Westöstlicher Divant*.

Hammer Háfiz-fordítása volt tudvalevőleg a nagy költő főforrása. Hammer után Rückert, a nagy műfordító volt az első, ki felismerte Dselál ed-Din Rûmî jelentőségét, az 1821-ben megjelent *Taschenbuch für Damen*ben már több ghazelét közölt német versfordításban.

Ezek azonban, fájdalom, nem az eredeti szövegből, hanem Hammer fordításai alapján készültek.

Könnyen érthetőleg az ilyen fordítás utáni tolmácsolás bizony édeskeveset őrizhetett meg az eredeti szépségéből. Az összes ghazelek közül, mint azt Remy²⁾ kimutatta, csak valami 28 az ilyen másodkézből vett fordítás. A többi Rûmî modorában írt eredeti költeménye Rückertnek. 1838-ban Rosenzweig próbálkozott meg Rûmî lírai költeményeinek átültetésével. 75 költeményét fordította le német versekben. Könnyen folyó, sok helyen Rückertre emlékeztető versfordítása nem éppen hibátlan.³⁾

Más költői fordítása tudunkkal nincs Rûmî divánjának.

Angol nyelven R. Nicholson 1898-ban 48 darabját adta ki az eredeti szöveggel együtt hű prózai fordításban.⁴⁾ A tudomány mai színvonalán álló műve pompás jegyzeteivel kitűnő bevezet-

1) *Geschichte der schönen Redekünste Persiens mit einer Blüthenlese aus Zweyhundert persischen Dichtern* (Bécs 1818.) 173—195. l.

2) As matter of fact only twenty eight — less than one half of the Gazelen, — can be identified with originals in Hammer's book. *The influence of India and Persia on the poetry of Germany* (New-York 1901.) 39. l.

3) *Auswahl aus den Diwanen des grössten mystischen Dichters Persiens Mevlana Dschelaleddin Rumis* (Bécs 1838.).

4) *Selected poems from the Divāni Shams Tabrīz edited and translated* (Cambridge 1898.).

tésül szolgál a nagy szufi-költő lírai költészetébe. Dselál ed-Dîn Rumî száz meg száz ghazeljéből tehát valami 150 van valamely európai nyelvre lefordítva. Biz ez elenyészően csekély szám!

A nagy költőhöz méltó műfordításuk pedig teljesen hiányzik. Még több joggal mondhatjuk ezt négysorosairól. Hoszejn Azad a perzsa mystikus *rubá'í* költőkből közzétett szemelvényei során nyolcz négysoros versét fordította le francia prózára.¹⁾

Más európai fordítása tudunkkal nem jelent meg Rûmî négysorosainak. Jelen tanulmányhoz főforrásul szolgált Dselál ed-Dîn *rubá'í*ainak 1894-ben a konstantinápolyi perzsa hírlap, Akhter kiadásában megjelent szövege, mely 400 lapon valószínűleg a négysorosok eddigi legteljesebb kiadása.²⁾

Jó hasznát vettük még Riza Kûli Khán által kiadott Szemelvényeknek Rûmî divánjából, mely több olyan négysorost tartalmaz, melyek nincsenek meg a konstantinápolyi kiadásban.³⁾

Rûmî négysoros versei közül néhány más költők divánjaiban is feltalálható. Ezek száma azonban nem nagy.

Távolról sincs annyi «vándorló verse», mint 'Omer Khejjám-nak, kinek vagy 500 költeménye közül százon felül más perzsa költők művei közé is fel van véve. Christensen ezt látva, azt a kissé merész állítást koczkáztatja meg, hogy egyetlen verséről sem tudjuk biztosan a csillagász-költőnek, hogy valóban tőle származik-e.⁴⁾

A mi Rûmî-t illeti, igen kevés verséhez férhet a legkisebb kétség, a legtöbb annyira elárulja írójának írmodorát.

Aránylag legtöbb ilyen versét 'Omer Khejjám és Ferid

1) *La Roseaie du Savoir. Choix de quatrains mystiques. Tirés des meilleurs auteurs persans traduit pour la première fois en français avec une introduction et des notes critiques littéraire et philosophiques* (Lejda 1906.) I. 358. l.

2) *Rubá'iját-i hazret Mevlânâ* (Stambul 1312.).

3) *Semszul-Hakâik* (Tebriz 1280.) 361—376. l.

4) Af de 500 Epigrammer, som Whinfields bekendte Omar-Udgave indeholder, er det foreløbigt konstateret, at over 100 findes i andre Digteres Vaerker, og videre Undersøgelser vil sikkert kunne bringe flere af disse «Vandredigte» for Dagen. Forholdet er altsaa nu det, at vi naeppe ved et eneste Rubai i Omars Samling med Sikkerhed kan afgøre, om det virkelig stammer fra ham selv. *Muhammedanske Digtere og Taenkere* (Kopenhága 1906.) 169. l.

ed-Dîn 'Attâr neve alá sorozták. Ezekről sem igen lehet bizonyítani, hogy nem tőle valók. Zsukovszkijé¹⁾ az érdem, hogy először kimutatta 'Omer Khejjám és Rûmínál előforduló azonos költeményeket.

Némi más olvasatokkal teljesen megegyező Rûmí és 'Omer Khejjám következő rubá'í-ja.

«Legyen az egész éven át részeg és megszegényített a szerelmes. Legyen bolond, zavart és magánkívüli állapotú. Józan fejvel mindenén búsulunk. Mikor legyen, a minnek lennie kell,²⁾ lerészegedtünk.»

Inkább 'Omer Khejjám, mint Rûmí szájába illik a következő, a konstantinápolyi kiadásban egészen elrontott alakban kiadott darab. «Mi a szerelem (sic) szerelmesei³⁾ vagyunk és más a muszulmán. Gyenge hangyák vagyunk mi és nem Salamon király. Mi nálunk te a sárga arcot és az összetört bensőt (szó szerint májat) keresd. Másutt van a selyemruhák eladóinak a bazárja.»⁴⁾

Egészen eltérő a két utolsó sor egy az érzékiséget kárhoz-

¹⁾ *Omar Khaijam i «sztransztrujucsija» csetverosztisija. Al-Muzaffarijah Szbornik sztatej ucsenikov Rozena* (Szent-Pétervár 1897.) 325. l.

²⁾ 'Ásik hemeh szál meszt u ruszvâ bádâ
Diváneh u sûrideh u sejdâ bádâ
Bâ hûsjâri ghuszeh-i her esiz khûrim
Csûn meszt sudim her esih bádâ bádâ.

Konstant. kiad. 10. l. V. ö. *The Quatrains of Omar Khayyám* ed. Whinfield (London 1883.) 6. l. 8. sz. *Les Quatrains de Khèyam* trad. p. Nicolas (Paris 1867.) 6. l. 9. sz.

³⁾ Az 'ásik-îsik kifejezés különben másutt is előjön Rûmínál:

Mâ 'ásik i 'iskim kih 'isik eszt nedsát.
Dsán csûn Khizr eszt u 'isik âb-i hejât.

Konstant. kiad. 74. l.

⁴⁾ Mâ 'ásik-i 'iskim u muszulmán diger eszt
Mâ mûr-i zeifim u Szulejmán diger eszt
Ez mâ rukh-i zerd u dsiger-i pâreh teheb
Bázârcseh-i kaszab firûsân diger eszt.

'Omer Khejjánnál Kâfir-i isik áll 'ásik-îsik helyett. A harmadik sorban pedig dsiger-i pâreh helyett *dsámeh-i kokneh* olvasható. V. ö. Whinfield 40. l. 58. sz. Nicolas 30. l. 55. sz. Konstant. kiad. 65. l.

tató, mind a két költőhöz méltó versben. «Ha a vágy és kívánság útját járod, én tudatom azt veled, hogy pórul fogsz járni.

Ha erről leteszel, világosan meg fogod látni, hogy miért jöttél te e világra és hová fogsz majd menni.»¹⁾

A konstantinápolyi kiadásból hiányzik, de Zsukovszkij által felhasznált régi Rûmi kéziratban megvan: «Azok, a kik a világ jelesei, az eget a gondolat Borákjával (Mohammed próféta csodás paripája) bejárják. A te lényeged ismeretében az éghez hasonlóan zavarodottak, lehorgasztott szédelgő fejüek.»²⁾

Csekély eltéréssel feltalálható Rûmi és 'Omer Khejjámnál az igénytelenséget magasztaló költemény. «Az, a kinek az ég egy fél kenyeret adott, s a kinek hajlékul egy fészket juttatott: nem keres senkitől semmit, ő tőle se vár senki semmit. Mondd neki: élj boldogul, vigan, mert neki áll a világ.»³⁾

'Omer Khejjámnál is megvan az az istenség minden-tudását magasztaló verse Rûminak, mely Zsukovszkij szerint a szentpétervári codexben olvasható,⁴⁾ de a konstantinápolyi kiadásba nem lett felvéve. «Minden titkodat tudja az az égi bölcs (t. i. Isten), a ki töviről-hegyire mindent tud. Felteszem, hogy

1) Ger ber szer-i sehvet u hevâ kh'âhi reft
Ez menet kheber kih bi nevâ kh'âhi reft
Ver der guzeri ez in bi bini be'eján
Kiz behr-i csih âmedi kudsâ kh'âhi reft.

'Omer Khejjámnál a harmadik és a negyedik sor:
Biniger csih keszi u ez kudsâ âmedeh-i
Midân kih csih mikuni kudsâ kh'âhi reft.

Whinfield 62. l. 91. sz. Nicolas 48. l. 89. sz. Hoszejn Azad e verset Anszârinak tulajdonítja *La Roseaie du Savoir* I. 241. l. 317. sz. II. Golzâr-e ma'rifét 141. l.

2) Ânhâ kih kholâszeh-i dsihân isân end.
Ber evds-i felek Borâk-i fikret rânend.
Der ma'rifet-i zât-i tû mânend-i felek
Szer gesteh szer nigûn u szergerdânend.

Whinfield 100. l. 147. sz. Nicolas 64. l. 120. sz. Al-Muzaffarijah 350. l. 28. sz.

3) Ân kesz kih ez cserkh nim nâni dâred. Konstant. kiad. 89. l. Whinfield 114. l. 168. sz. Nicolas 76. l. 116. sz.

4) Csitajetszja v divanje Dzselaal ed-Dîn Rumi Muzaffarijah 352. l. 36. sz.

képmutatással becsapod a közönséget. De mit teszel te azzal, ki minden egyes dolognak a tudója!»¹⁾

Hasonlóképp csak itt van meg Rûmînak 'Omer Khejjámmal közös költeménye. «Kutatva nem töltöttek el egynéhány éjszakát, nem tettek pár lépést sem önmagukon kívül. Az előkelőség ruháját néhány közönséges ember vette magára, rossz hírbe hozva pár jónevűt.»²⁾

Egy pár szó különbséggel 'Omer Khejjámnál is megvan. «Egy ideig gyermek-módra a mesterhez mentünk, a jó barátok arcának szemléletében gyönyörködtünk egy darabig. Halld meg, mi lett a vége történetünknek. Felhőként jöttünk és úgy mentünk el, mint a szél.»³⁾ Némi olvasati változatokkal 'Omer Khejjámnál is megvan. «Úgy mondják, hogy lesz majd paradicsom; abban színbor és szép hûri fog lenni. Aztán mi itt bort iszunk és szeretőt tartunk, mivelhogy utoljára is ebben lesz majd részünk.»⁴⁾

- 1) Szirret hemeh dâná-ji felek mi dâned
Kû mûi bemûi u reg bereg mi dâned.
Girem kih bezirk khalkrà biferibi
Bâ ân csih kuni kih jek bejek mi dâned.

Whinfield 120. l. 177. sz. Nicolas 82. l. 158. sz.

- 2) Nâburdeh beszubû der teleb sâmi csend
Nenihâdeh zi kh'isten bîrûn gâmi csend.
Der kiszvet-i khâsz âmedeh 'âmi csend.
Bed nâm kunendeh nikû nâmi csend.

Whinfield 134. l. 199. sz.

- 3) Jekcsend bekûdeki bâ usztâd sudim.
Jekcsend berû-ji dûsztân sâd sudim.
Pâjân-i hedisz-i mâ tû bisinev kihcsih sud.
Csûn âbr der âmedim u csûn bâd sudim.

Konstant. kiad. 260. l. V. ö. Omer Khejjám:

Jekcsend bekûdeki bâ usztâd sudim.
Jekcsend bâ usztâdi-i kh'is sâd sudim
Pâjân-i szukhen sinev kih márâ csih reszid.
Ez khâk ber âmedim u ber bâd sudim.

The Quatrains of O. Khayyám 237. l. 353. sz.

- 4) Gûjend kih firdâusz berin kh'âhed bûd
Ândsâ mej nâb hûr 'ein kh'âhed bûd
Pesz mâ mej u ma'sûk bekef mi dârim
Csûn 'âkîbet-i kâr hemîn kh'âhed bûd.

V. ö. Whinfield 125. l. 185. sz.

‘Omer Khejjámra emlékeztetnek még Nicholson szerint a következő helyek Rûmî divánjából. Ezek azonban, úgymond az angol orientalista, meglehetősen esetleges egyezések (*these are perhaps only coincidences*), mert sem ‘Omer Khejjám, sem Szâdî és Nizâmî nem gyakoroltak nagyobb befolyást költőnkre. «Azt, a mi neki van, ő tudja, ő tudja.»¹⁾

«Mint a vad galambja, röpködve és nyögöcsélve, azt hajtva egyre, hogy hol, hol»²⁾ (kû, kû különben hangutánzó szó is).

Ferîd ed-Dîn ‘Attâr költeményei közt négy-öt Rûmî négy-soros versre találtam. Eldönteni ezek hovátartozandóságát bajosan fog valaha sikerülni. Hisz a két nagy szufi-költő oly sok rokonvonást mutat fel. Sőt a mi több, a *mesznevi* halhatatlan írója saját bevallása szerint is ‘Attâr befolyása alatt állott, kinek Eszrâr Nâmeheje a nagy költő gyermekkori olvasmányai közé tartozott.

Maga ‘Attâr ajándékozta meg ezzel egy találkozásuk alkalmával Dselâl ed-Dîn Rûmî-t, mikor az még gyermek volt.³⁾

Ilyen ‘Attârral közös verse: «Az egész tenger vagyok én és nem egy vízcsepp. Nem vagyok én kettősen látó és nem vagyok olyan háborodott, mint azok. Minden egyes parány nyelvéen mondom én, mely (t. i. a parány) jajgatva, esdekelve ilyen szóra fakad, hogy: nem részecske vagyok én.»⁴⁾

¹⁾ Ān esiz kih dâred ũ ũ dâned ũ dâned. V. ö. Omer Khejjám: Ū dâned ũ dâned ũ dâned ũ. Whinfield 268. l. 401. sz. Teheráni kiad. 161. l.

²⁾ Csû fákhiteh-i ũ perrân ferjâd kunân kû kû. V. ö. Omer Khejjám:

Didem kih ber kungereh es fákhiteh

Āvâz hemîdâd kih kû kû kû kû.

Whinfield 262. l. 392. sz. Nicolas 172. l. 350. sz. Teheráni kiad. Hem âgeh hem nâgeh mihmân-i men âmed ũ 289. l. *Selected poems from the Divânî Shams Tabrîz* (Cambridge 1898.) XXXVI. l.

³⁾ Ve derân vaqt Mevlânâ Dselâl ed-Dîn kucsuk bûd Seikh ‘Attâr Kitâb Eszrâr Nâmeheje be Mevlânâ Dselâl ed-Dîn dâd. *The Tadhkirat u'shu ‘arâ* (*Memoirs of the poets*) ed. E. Browne (London 1901.) 193. l.

⁴⁾ Men baĥr temâmem ve jeki ħaĥreh nim
Ehvel nim u esûn ehvelân gharreh nim.
Gûjem bezebân-i ħâl her jek zerreh
Ferjâd hemî kuned kih men zerreh nim.

Hasonló kevés különbséget mutat a következő: «Abban az időben, mikor a mindenség tengerévé lesz az én lényegem, nyilvános lesz minden részecskének a szépsége előttem. Azért égek én, mint a gyertya, hogy a szerelem útján egy idővé váljanak nekem az összes korszakok».¹⁾

Szenâji költeményei közt három Rûmival közös versre bukkantam. «Ne azt tekintsd te, hogy tudományos legyen az ember! Azt nézd csak, hogy mint tesz eleget fogadalmának. Ha az ember teljesíti kötelezettségeit, mindennél, a mit csak elképzelsz, fensőbb lesz az az ember.»²⁾

«Az emberektől, így szól Rûmi a másik Szenâjival közös négysorosában, éles hallásod (vagy mint Szenâjinal áll, éles értelmed) által nem menekülsz meg. Bóbeszédűséged nem szabadít meg tenmagadtól. Ha nem küzdesz erősen, nem menekülsz te meg ettől a kettőtől. Magadtól és az emberektől hallgatásnál

Konstant. kiad. 253. l. 'Attârnál jelentéktelen olvasati különbséggel:

Jek kaṭreh-i baḥrem men u jek kaṭreh nim.
Ehvel nim u esû ehvelân gharreh nim.
Gûi bezebân-i ḥâl jekjek zerreh
Ferjâd hemî kuned kih jek zerreh nim.

Teheráni kiadás, 207. l.

- 1)   Ânvakt kih baḥr-i kull seved zât merâ
Rousen gerded dsemâl-i her zerrât merâ
Z'ân miszûzem esû sem'e tâ der reh-i 'isk
Jek vakt seved dsumleh-i evkât merâ.

Konstant. kiad. 6. l. V. ö. 'Attâr:

Ân lehzeh kih baḥr-i kull seved zât merâ
Rouzen gerded dsumleh-i zerrât merâ
Zân miszûzem esû sem'e tâ der reh-i 'isk
Jek vakt seved dsumleh-i evkât merâ.

Teheráni kiadás, 208. l.

- 2)   Ânrâ meniger kih zû funûn âjed merd
Der 'ahd-i vefâ niger kih esûn âjed merd.
Ez 'uhdeh-i 'ahd eger birûn âjed merd
Ez her csih gumân beri fezûn âjed merd.

Semsz ul-Hakâik 365. l. La Roseaie du Savoir I. 270. l. 359. sz. II. Golzâr-e ma'réfét 158. l.

egyéb meg nem ment téged». ¹⁾ «Míg józan vagy, így hangzik a harmadik közös poéma, nem jutsz a részegség élvezetéhez. Nem éred el te a lélek imádását, míg csak oda nem adod a tested. Addig, míg a jó barát (természetesen Isten) iránti szerelemben, mint a tüzet a víz, önmagadat meg nem semmisíted, nem léssen a létezés a te osztályrészed.» ²⁾

Szehâbi, ³⁾ egy újabbkori jónevű perzsa mystikus költeményei közé került Rûmînak ez a verse: «Nem lealacsonyító dolog az, ha a kicsinyek színvonalára leereszkedik a felnőtt ember. Ez az ő kicsisége az ő tökéletes voltából ered. Ha a gyermek nyelvén beszél is az apa, tudja azt jól az okos, hogy a szülő azért még nem gyerek.» ⁴⁾

A jeles régi mystikus költő, az aránylag kevésbé ismert Ahmed-i Dsâm költeményei közt két Rûmî rubâ'î-t találtam. «Míg csak egy hajszálnyi is fennmarad a te létezésedből, nyitva van addig az önimádás boltja. Te azt mondtad: összetörtem a képzelet bálványát és megmenekültem. Megvan még az a bál-

1) Ez khalķ zi rāh-i tiz gūsi nerehi
Vez kh'od zi szer szukhen firūsi nerehi
Zin her dū eger szakht nekūsi nerehi
Ez khalķ vez kh'od dsuz bekhamūsi nerehi.

Konstant. kiad. 330. l. *La Roseaie du Savoie* I. 214. l. *Golzār-e mā'réfét* 124. l.

2) Tā hūsjāri beṭem'e-i meszti nereszi
Tā ten nedihī bedsān peresztī nereszi
Tā der 'isk-i dūszť csūn ātes u āb
Ez kh'od nesevi niszt behesztī nereszi.

Konstant. kiad. 360. l. Szenāji Kullijāt (Teherán) a harmadik sorban *reh* út szó betoldásával: Tā der reh-i 'isk csūn ātes u āb.

3) Outre les ghazels et un mēsnevī, Sēhābi a composé six mille quatrains, d'aucuns disent un bien plus grand nombre. L'ensemble de ses quatrains porte le nome de Hēqāyeq-e mē'nevī (Vérités spirituelles). *La Roseaie du Savoie* I. 269. l. 358. sz.

4) Kucsuk būden buzurgrā kucsuk niszt
Hem kūdeki ez kemāl khized sek niszt
Ger zānkīh pider hedisz-i kūdek gūjed.
'Āķil dāned ān pider kūdek niszt.

Konstant. kiad. 74. l. *Golzār-e mā'réfét* 158. l.

vány, melynek elképzelt dolgától megszabadultál» (t. i. önmagad még megvagy, ki azt a bálványt elképzelted).¹⁾

«Türd el a fájdalmat, mivel én vagyok a te gyógyszered! Senkire se tekints, mert én vagyok a te ismerősöd! Ha megölnék, ne mondd, hogy megöltek engem. Köszönd meg, hogy én vagyok a te vérdíjad.»²⁾

Haszan Ghaznevi divánjában is olvasható Rûmî következő négysorosa: «Mennyit gondolsz te még erre a hitvány életre? Meddig törödöl te még ezzel a vésteli világgal?

A mit tőled el lehet venni, az ez a test. Mondd, egy ganéj-rakással (sic) kevesebb lesz, mit töprengsz!»³⁾

Medsd-ed-Dîn Baghdádínál is megvan Rûmînak egy szenvedélyes verse. «A szerelem vízával lett Ádám porhüvelyé összegyúrva. Száz zavar és keveredés támadt abból a világon. Eret vágta a szerelem érvágójával a lelken. Egy vércsepp lecsöppent, és szív lett a neve.»⁴⁾

- 1) Tá jekszer mûi ez heszti tú bâkî eszt
 Âin i duđân kh'od peresztî bâkî eszt
 Goftî but-i pindâr sikesztem resztem
 Ân but kih zi pindâr beresztî bâkî eszt.

Rıza Kuli Khân Rijâz ul 'arifin (Teherân 1305.) 32. l.

- 2) Bá derd biszâz esûn devâ-ji tú menem
 Der kesz meniger kih âsnâ-ji tú menem.
 Ger kusteh sevi megû kih men kusteh sudem.
 Sukránêh bidih kih khûnbehâ-ji tú menem.

Konstant. kiad 208. l. Ahmed-i Dsâmnál csak a harmadik sor különbözik egy kissé:

Ger ber szer-i kûi-'isk-i mâ kusteh sevi.

- 3) Tá csend zi dsân musztmend endisi
 Tá kej zi dsihân pur guzend endisi
 Ân csih ez tú tevân szited hemin kâlbed eszt
 Jek mezbeleh gû mebâs csend endisi.

Konstant. kiad. 362. l. Haszannál a második sor áll első helyen *La Roseaie du Savoir* I. 294. l. II. *Golzâr* 173. l. *Rijâz ul 'arifin* 185. l.

- 4) Ez sebnem i 'isk khâk-i Adem gil sud
 Szed fitneh u sûr der dsihân hâszil sud
 Szer-i nister-i 'isk ber reg-i dsân zedend
 Jek kâreth firû csekid nâmes dil sud.

Teheráni kiadás 366. l. *Rijâz ul 'arifin* 131. l.

Szultán Velednek is tulajdonítják Dselál ed-Din egy hozzá valóban méltó versét. «Ha csak egy lapját elolvasod a mi könyvünknek, örökre zavarodott leszel. Oh dicső egy zavarodottság! Ha csak egy pillanatra is leülsz a szív leczkéjét meghallgatni, mestereket ültethetsz le te akkor tanításod meghallgatására.»¹⁾

A szerelem tanította őt verselni. «Mikor az én szívemben felütötte tanyáját a szerelem, mindent elhamvasztott ott a te szerelmeden kívül. Észt, tudományt, könyvet, mindent félretett. Versre, ghazelra s négysorosra megtanítottam én.»²⁾

Világosan megmondja, hogy az ő kedvese nem földi lény. «Az én kedvesem, tudd meg azt, hogy mindenki előtt rejtve van. Kívül van az mindenféle találgatáson. Az én keblemben úgy ragyog, mint a hold, értsd meg jól. Tudd meg, hogy úgy össze van olvadva a testemmel, mint a lélek.»³⁾

Csak az alhatik, kinek nincs az ő imádoztjáról tudomása. «Arra a fejre száll le az álom, ki róla mit se tud. Hogy aludnék az, a kinek tudomása van róla? Egész éjjel azt suttogja mind a két fülembe a szerelem: oh jaj annak, a ki ő nélküle nyugoszik.»⁴⁾

- 1) Ger jek verek ez kitáb-i mâ ber kh'âni
Heirân âbed sevi zehi heirâni.
Ger jek nefeszi bedersz-i dil binisîni
Usztâdânrà bedersz-i kh'od binisâni.

Konstant. kiad. 381. l. *La Roseaie du Savoir* I. 65. l. 74. sz. II. *Golzâr-e ma'rêfét* 39. l.

- 2) Tâ der dil-i men 'isq-i tû âmikhteh sud
Dsuz 'isq-i tû her csih dâstem szûkhteh sud
'Aql u szebek u kitâb ber tâk nihâd
S'ir u ghazel u dû bejti âmûkhteh sud.

Rubâijât-i Mevlana Rûmî (Stambul 1312) 105. l.

- 3) Ma'sûk-i men ez hemeh nihâneszt bidân
Birûn zi gumân-i her gumâneszt bidân
Der szîneh-i men csû meh 'ejâneszt bidân
Âmikhteh der tenem csû dsâneszt bidân.

U. ott 290. l.

- 4) Ân szer kih bûd bi kheber ez vej khuszped
Ân szer kih kheber jáft ez û kej khuszped
Mígûjed 'isq der dû gûsem hemeh seb
Ej vâj ber ânkesz kih bi vej khuszped.

Konstant. kiad. 95. l.

A boldog szerelmes nem tudja, mi a búbánat. «A meddig ennek a péri irigyeltjének a szívében van az alakja, ki olyan vígszívú, mint én, az egész világon? Istenemre, nem tudok más-ként, csak vígan élni. Hallom, hogy van szomorúság, bánat, de nem tudom, hogy mi az.»¹⁾ Akármit tesz vele imádottja, nem pártol el tőle. «Ha ebbe a könnyárt ontó szembe tövist szűrsz, S ha a kegyetlenség nyilát lövöd is ebbe a hajszálvékonyságú szívbe: én nem eresztém el a ruhád szegélyét, verj bár dobmódra ezret az arczomra.»²⁾ A dervisek körtánczára czélozva így szól: «Ma valami forog a mi fejünkben. Madár lett a szív és a levegőben körben röpköd. Minden parányunk külön-külön körbe jár. Talán a hűség felé kering az a jó barát.»³⁾ Szeretőjének arczát az imához, szemeit a bőjthöz hasonlítja. «Arczod néked imaszámba megy, és szemed a bőjtébe. Mind a kettő a te ajkadtól kéreget. Meglehet, hibáztam, mikor részegen a te italod megittam és összetörtem a korsót.»⁴⁾ A szegénység és az erkölcsi tisztaság a legjobb pajzs. «Légy szegény te a szegénységben és a legtisztább részben (şzefvet kedeh, t. i.

- 1) Tá der dil-i men şzüret-i ân resk-i periszt
Dilsád csû menem der in hemeh 'âlem kisz
Vallâhi kih bedsuz sâd nemidânem ziszt
Gham misinevem veli nemidânem csiszt.

Konstant. kiad. 42. l.

- 2) Ger khâr bedin dideh csûn dsûi zenî
Ver tir-i dsefâ ber dil csûn mû zenî
Men deszt zi dâmen-i tû kûteh nekunem
Ger hemcsû defem hezâr ber rûi zenî.

Konstant. kiad. 382. l.

- 3) Imseb csîzi der szer-i mâ mîgerded
Dil murgh sudeszt der hevâ mîgerded.
Her zerreh-i mâ dsudâ dsudâ mîgerded
Ân jár meger gird-i vefâ mîgerded.

Konstant. kiad. 94. l.

- 4) Rû-ji tû namâz âmed u cesemet rûzeh
Vîn her dû kunend ez lebet derjûzeh
Dsurm mîkerdem meger kih men meszt budem
Âb-i tû bukhurdem u sikeszttem kûzeh.

Konstant. kiad. 322. l.

a szívet érti) tiszta. Szegénységgel és tisztasággal lépj te be a csatasorba. Rántson bár ki hüvelyéből száz kardot a te ellenfeled, mivel semmit sem lát, nem ejt nagy sebet.»¹⁾ Olyan, mint az elrejtett kincs, az isteni szerelem, mely földve van a hit és a hitetlenség elől. «Van egy kincs a föld alá rejtve, a hitetlenek és a hívők népétől eldugva. Láttuk, hogy bizonyosan a szerelem van oda elrejtve. Mezítelenné lettünk a miatt az elburkolt miatt.»²⁾ A mystikus szerelem főkövetelménye, hogy a szerelmes azonosítsa magát vonzalmának tárgyával. «Mig te magaddal vagy, távol vagy tőlem, bár velem vagy. Bizony nagy az a távolság, mely engem tőled elválaszt. Nem érsz el te én hozzám, míg velem egygyé nem válsz. A szerelem útján vagy én maradok meg, vagy te.»³⁾ Igen szépen írja le az istenség mindentudóságát. «Olyan király ő, ki tudja mindazt, a mit te titkolsz. Ha szájpaplás és nyelv nélkül beszélsz is, megérti. Mindenki tudja, hogy mi élvezet van az ékesszólásban (szó szerint a szóval kereskedésben). Én annak vagyok a szolgálója, a ki tudja a hallgatást.»⁴⁾

1) Der faḵr faḵir bās der szefvet száf
Bā faḵr u szefā der ā tū der rūji meszāf
Ger khaszm-i tū szed tigh ber āred zi ghilāf
Csūn hīcs neh bīned nezened zekhm guzāf.

Konstant. kiad. 191. l.

2) Gendsiszt nihādeh der zemin pūsīdeh
Ez millet-i kufr u ehl-i din pūsīdeh
Didīm kih 'isḵ eszt jaḵin pūsīdeh
Gestim berehneh ez cseḵin pūsīdeh.

Konstant. kiad. 323. l.

3) Tā bā kh'odi dūri ārcsih hesztī bā men
Ej besz dūri kih ez tū bāsed tā men
Der men nereszi tā nesevi jektā men
Ender reh-i 'isḵ jā tū bāsi jā men.

Konstant. kiad. 277. l.

4) Sāhiszt kih tū her esih bipūsī dāned
Bigām u zubān ger bikhūrusī dāned
Her kesz hevesz-i szukhen firūsī dāned
Men bendeh-i ānem kih khāmūsī dāned.

Konstant. kiad. 127. l.

Ugyanezt fejezi ki egy másik versében, a melyben a csalogánynak csak azért kegyelmez meg Salamon király, mert kilencz hónapig tud hallgatni. «Nagy panasz-szóval járultak Salamon elé a madarak: „Miért nem fenyíted te meg ezt a fülemület?” A csalogány ilyen szóra fakadt: „Az anya vérére esküszöm, ne haragudj. Három hónapig szólok én és kilenczig hallgatók.»¹⁾

Olyan ő, a költő, mint a tenger habja, ez a verse igen hasonlít ahhoz a híres verséhez, hol Rûmî 'Aţţar és Szenâjiról emlékezik meg:²⁾

«A kegyelem tengere vagy te, mi meg olyanok, mint a hab. A merre a víz ment, azon oldalon vagyunk mi. Azt a vizet, melyet te a szerelem vérével szennyeztél be, locsold te mi reánk, kik olyanok vagyunk a te kezekben, mint a kézi dob»³⁾ (a dob szót azért használja, mert jól illik a *zeden*, a. m. ütni igéhez).

A tevét, a vallásos költők kedvencz állatát használja fel hasonlatul egyik versében. «Ha mind a két világ teli lenne is a bú tövisével, nem fél a tövistől az, a ki olyan, mint a teve. Mocskolja be bár a világot és a lelket a búbanat, megtisztul az, ha a szerelem lesz a mosdatója.»⁴⁾

1) Murghân reftend szû-ji Szulejmân bekhurûs
Kin bulbul-râ csirá nemî mâli gûs
Bulbul goftâ bekhûn-i mâder bimedstûs
Szeh mâh szukhen gûjem u nuh mâh khamûs.

Konstant. kiad. 185. l.

2) Kégl, *A poem from the Dîvân of Shams Tabrîz Journal of the Royal Asiatic Society* (London 1900.) 140—141. l. *Szenâji és a perzsa vallásos költészet* (Budapest 1904.) 69—70. l.

3) Tû bahr-i letâfeti u mâ hemcsû kefim
Ânszû-ji kih mevds reft mâ ânterefim.
Ânkef kih bekhûn-i 'isk âlûdeszti
Ber mâ mizen kih ber kefet hemcsû defim.

Konstant. kiad. 223. l.

4) Ger her dû dsihân zi khâr-i gham pur bâsed
Ez khâr neterszed ânkih ustur bâsed
Ver dsân u dsihân zi ghusszeh âlûdeh seved
Pâkizeh seved csû 'isk kâzur bâsed.

Konstant. kiad. 136. l.

Mint előképe, Szenâji,¹⁾ a hajót használja fel költői képnek. «A haladó hajóról nézve úgy látszik, mintha a parti nádas távolodnék el tőlünk, pedig csak a hajó megy. Így mi megyünk ki a világból s nem a világ hagy el minket. A hajóban ülő, mikor az megy a tengeren, úgy véli, hogy a nádas megy el tőle. Mi megyünk el az eltávozással ebből a világból. S abban a nézetben vagyunk, hogy a világ a mulandó.»²⁾ A szív, mely a végzetlen istenséget magába zárni képes, olyan mint a szem, mely a legnagyobb tárgyakat is meglátja. «Így szóltam én, kicsinysége miatt szinte eltűnik a szívem. Hogyan fért be abba a te búbanatod nagysága?» Így válaszolt: «A szívtől a szemre kell tekintened. Vajjon bár maga parányi, nem lehet-e azzal nagyokat meglátni?»³⁾

A szerelem (az isteni szerelmet érti) vele született tulajdonsága az embernek. «Az tudja csak meghallgatni a szerelmesek panaszát, a kinek az Úr születésekor (az eredetiben köldök elvágásakor) megadta a szerelmet. Hol csak magot látott (világ csalétkeit érti), elmenekült onnan. Oda repült, hová madár se jár.»⁴⁾

Kicsit keresetten, az arab *bejt* szó ‚ház‘ és ‚vers‘ két értelmére alapítja egy rubá'iját. «Költeményt szavaltam el neki, és megharagudott reám a szívrabló.»

1) Meszelet hemesû merd der kestiszt.

Kégl, *Szenâji és a perzsa vallásos költészet* (Budapest 1904.) 106—107. l.

2) Kesti kih bederjâi revân miguzered
Mi pindâred kih nejsztân miguzered
Mâ miguzerim zîndsihân der rahlet
Mi pindârim kâin dsihân miguzered.

Konstant. kiad. 139. l.

3) Goftem kih zi khûrdi dil-i men niszt pedid
Ghamhâi buzurg-i tû der û esûn gendsid.
Goftâ kih zi dil bedideh bâjed nigerid
Khûrd eszt der û buzurghâ netuvân did.

Konstant. kiad. 139. l.

4) Ânra kih khudâi nâf ber 'isk burid
Û dâned nâlehâi 'usâk senid.
Her dsâ kih dâneh did zândsâi remid.
Perid ânszûi kih murghi neperid.

Konstant. kiad. 86. l.

Tudniillik a vers mértékével neheztelt mi ránk. Mondtam, milyen verset parancsolsz. Így szólott: micsoda házba (bejt) férek be én?¹⁾

Olyan szerelemittas a költő, hogy még az is megrészegedik, a ki az ő sírjához közeledik. «Részeg lesz az, a ki az én sírom felett elmegy. Ha meg él, örökké ittas lesz. Ha tengerre megy, megrészegedik tőle a tenger és a hajó (szó szerint 'amd, a. m. tutaj). Mikor eltemetik, berúg tőle a sír meg a szemfedő (sic).»²⁾

Minden ajtó zárva van, csak az ő (t. i. Isten) ajtaja van nyitva. «Minden ajtót bezártak, csak a tiedet nem. Hogy ne mehessen máshová, csak te hozzád az idegen. Oh te, kinek kegy, méltóság és világosság terjesztésedre nézve, szolgálai a nap, hold és a csillagok.»³⁾

Boldog az, ki kevéssel beéri. «A kinek a sors félkenyeret adott, s valamiféle hajléka van neki, nem keres senkit, őt sem kívánja, keresi senki. Mondd, élj boldogan, mert jó a te sorod.»⁴⁾

A szerelemnek nincs gyógyszere. «Annak a kedves lénynek, ki magának az orvosnak a szívét is elrabolja, hogy írhatna annak

- 1) Ber guftem bejt dilber ez men rendsid
 J'âni kih bevezem-i bejt ez mâ szendsid.
 Goftem kih kudâm bejt gûjem fermâ.
 Goftâ bekudâm bejt kh'âhem gendsid.

Konstant. kiad. 103. l.

- 2) Ber gûr-i men ânkû guzered meszt seved
 Ver zîszt kuned tâ bâbed meszt seved
 Der baĥr reved baĥr u 'amd meszt seved
 Ver khâk reved gûr u leĥed meszt seved.

Rubâ'jât 102. l.

- 3) Derhâ hemeh beszteh end elâ der-i tû
 Tâ reh nebered gharib elâ ber-i tû.
 Ej der kerm u 'izzet u nûr efsânî
 Khursid u meh u szitârehâ bendeh-i tû.

Rubâ'jât 302. l.

- 4) Ân kesz kih zi cserkh nîm nânî dâred
 Vez behr-i maĥâm âsjânî dâred
 Nî tâleb-i kesz buved nî maĥlûb-i kesz
 Gû sâd bizi kih kh'os dsihânî dâred.

Konstant. kiad. 89. l.

elő gyógyszert az orvos! Ha csak egy parányi részét megmutatja bájainak, Istenemre mondom, orvosra szorul akkor az az orvos.»¹⁾

Úgy látszik, a lélekvándorlásra czéloz a következő sorokban: «Egy lélek vagyok én, százezer a testem. De mit tegyek, ha lezárva tartja szájamat. Kétezer olyan teremtményt láttam én, milyenekkel én egyesülve voltam. De ezek közt nem láttam azt az egyet, a ki valóságban én vagyok (t. i. az Istent).»²⁾

Ügyefogyott voltán így kesereg: «Éjszakám nem nappalodik, mit tegyek? Szerencsém jóra nem fordul, mitevő legyek? Mondtam, hogy szerencsémel meghódítom a világot. Mit tegyek, ha nem segít a szerencse?»³⁾

Végtelen a mystikus szerelmes útja. «Lépj az útra, bár végtelen út az. Mert a gyávák dolga a távolról szemlélés. Élő szív által szerezd meg ezt az utat, mert a testi élet állati tulajdonság.»⁴⁾

Csak a halál útján érhet czélt. «A halálban van az igaz és istenes emberek élete. Erőt, méltóságot nyer a haláltól a tiszta

- 1)   Ān jár kih ez ʔebib dil birubájed
           Ūrá dārū ʔebib esūn fermájed
           Jek zerreh zi huszn-i kh'is eger binemájed
           Vallāhi kih ʔebibrā ʔebibi bájed.

Konstant. kiad. 87. l.

- 2)   Men jek dsānem szed hezār eszt tenem
           Likin csikunem esū bend dāred dehenem.
           Didem dū hezār khalk kān men budem
           Zāndsumleh nedidem ān jekirā kih menem.

Konstant. kiad. 256. l.

- 3)   Lejlem kih nihāri nekuned men csih kunem.
           Bakhtem kih szuvāri nekuned men csih kunem.
           Guftem kih bedaūleti dsihānrā gīrem.
           Ikbāl esū jár nekuned men csih kunem.

Konstant. kiad. 244. l.

- 4)   Der nih ʔedem ár csih rāh bi pājān eszt
           Kiz dūr nizāreh kār-i nāmerdān eszt
           Īn rāh zi zindegī dil hāszil kun
           Kin zindegī ten szifet-i hejvān eszt.

Konstant. kiad. 54. l.

lélek. Találkozás (a henosisra czéloz) és nem igazságtalanság és bosszú műve az a halál. Az szenved el a halál kínját, ki még meg nem halt¹⁾ (t. i. az istennel egyesülni vágyó lélek addig kínlódik, míg él.)»

Védelmére kel a szufiknak, kik néha az érzéki élvezetekben, különösen a falánkságban nem ismernek mértéket. «Tudod-e te, miért eszik oly sokat a szufi? Azért, mert napok múltán csak egyszer étkezik. Hagyjátok, hadd egyék most össze gránátalma- virágot és rózsát (sic). Hisz annyit eszik máskor bújában tevé- módra tövist.»²⁾

A szamár nála az állati ösztönöket jelenti. «Van drága gyöngyöd annyi, hogy tengert tölt be. Olyan igazgyöngyöd van, mely ezer tengert lát el gyöngyökkel. Akarod, hogy megtaláljad, szállj le a szamárról. Azért, mert a szamár az istállónak veszi az útját.»³⁾

Feltámad haló poraiból, ha kedvese sírhantjának földjére írja ujjával, hogy kelj fel. «Mikor a Saturnus csillag felé veszi útját a lelkem, testemnek részeit a föld fogadja magába. Írd reá te a sírom porára újjaiddal, hogy kelj fel. Hogy felkeljek a sírból és lelket kapjon újra a testem.»⁴⁾

1) Der merg hejât ehl-i dâd u dîneszt
Vez merg revân-i pâkrâ temkîneszt
Ân merg likâszt ne dsefâ u kîneszt
Na murdeh hemî mîred u derdes îneszt.

Konstant. kiad. 54. l.

2) Dâni şzûfi behr-i csih biszjâr khûred
Zîrâ kih bâejjâm jekî bâr khûred.
Biguzâr indem tâ gul u gulnâr khûred
Tâ csend esû ustur zîgham-i û khâr khûred.

Konstant. kiad. 118. l.

3) Durri dâri kih baĥr-râ pur dâred
Durri kih hezâr baĥr pur durr dâred
Kh'âhî kih bijâbes firû âi zi kher
Zân-rûi kih kher rûi bâkhûr dâred.

Konstant. kiad. 119. l.

4) Ân-rûz kih dsânem reh-i Kejvân gîred
Edszâ-ji tenem khâk perisân gîred
Ber khâk beh angust-i tû binevisz kih khîz
Tâ ber dsihem ez gûr u tenem dsân gîred.

Konstant. kiad. 87. l.

József ruhájának illatát, melyet annyi perzsa költő énekelt meg már, használja fel költői képnek. «Abban a pillanatban, mikor a te öltönyöd illata éri, nemcsak én, hanem az ég is megszaggatja ruháját. Hol van az az illatos ruhája Józsefnek? Hogy illatosná lehetne a te ruhád illatától.»¹⁾

A keleti költők bevett szokását követve énekli meg imádtottjának mosusz fürtjeit és arza gödröcskéjét. «Mikor holdad fátyla lesz a te mosuszos hajfonatod, sok jámbor lesz akkor tévelygő és rossz útra kerülő. Ha megpillantja állad gödröcskéjének kútját József, leereszkedik abba hajfürtöd kötelén.»²⁾

A megsemmisülésről, a sokat vitatott *fenâról* így szól: «Megsemmisültem, és testem részei felszálltak az égbe, mert ott volt az én első hazám. Mind korhely részegesek és barbarátok. Ennek a vadon börtönnek okáért, mely én vagyok (sic).»

Úgy látszik, a lelki tulajdonságokat érti az *edszâi ten* kifejezés alatt.³⁾ Ez a vers különben nem éppen világos.

Nincs öröm a világon szerelem nélkül. «Nem gyarapodik szerelem nélkül a vígság és mulatság. Szerelem nélkül nem lesz igazán szép a szép alak. Hulljon bár száz vízcsepp a

1) Ān leh'eh kih ez pirâhenet bûi reszed
Men kh'od esih kesem cserkh-i felek dsâmeh dired.
Ān pirâhen-i Jûszuf kh'os bûi kudsászt
Kâmrûz zi pirâhen-i tû bûi bered.

Konstant. kiad. 96. l.

2) Muskin reszenet esû perdeh-i mâh seved
Besz perdeh nisîn kih zâl u gumrah seyed
Ver esâh-i zenekh'ânes bined Jûszuf
Āmed kih ber ān reszen der in esâh seved.

Konstant. kiad. 129. l.

3) Fâni sudem u perid edszâ-ji tenem.
Ber cserkh kih ber cserkh bud evvel ve'tenem
Mesztend u kh'osend u mej pereszt hemeh
Der 'eib ez in vahset u zindân kih menem.

Konstant. kiad. 236. l.

felhőből a tengerbe, a szerelem hatása nélkül nem lesz abból gyöngy.»¹⁾

Mámora nem a bortól és az ópiumtól ered. «Az ész rézege vagyok én, nem a boré és az ópiumé. Bolond lettem, ne keress te illendőséget az örült embernél. Forróságomtól fölforr száz Oxus folyó, forgásomtól maga az ég is elkábul.»²⁾

Féltékenységének így ad kifejezést: «Irigységből átkot mondok én arra, a ki az ő ittas szemeibe kacsingat. Annak pedig, ki újjal mutat az ő arczára, ha kezem ügyébe esik, levágom én a kezét.»³⁾

Nincs hatalma a halálnak azzal szemben, a ki a túlvilági szerelem birtokosa. «Minden lélek, mely a te szenvedélyed italát megízlelte, ebből az élet forrásából erőt nyert. Eljött a halál és megszagolt minket s megérezte a te illatodat. Attól a naptól kezdve elvesztette velünk szemben minden reményét a halál.»⁴⁾

Azért isznak a szerelmesek, hogy elmenjen az eszök. «Kell,

- 1) Bi 'isk nisât u ðereb eözün neseved
Bi 'isk vedsûd-i khûb maüzün neseved
Szed kaðreh zi âbr eger bederjâ bâred
Bi dsunbis-i 'isk durr meknûn neseved.

Konstant. kiad. 104. l.

- 2) Szermeszt-i tû em neh ez mej vezet âfiûn
Medsnûn sudeh em edeb medsû ez medsnûn
Ez dsûsis-i men dsûs kuned szed Dsejhûn
Vez gerdis-i men hîreh bimâned gerdûn.

Konstant. kiad. 280. l.

- 3) Ânkesz kih nezer kuned becesm-i mesztes
Ez resk du'â-ji bed kunem peivesztes
Vân kesz kih bâ engust nemâjed rû-ji û
Ger deszt rezsem buved biburem desztes.

Konstant. kiad. 177. l.

- 4) Ez serbet-i szeûdâji tû her dsân kih mezid.
În âbhejât der mezid eszt u mezid.
Merg âmed u bú kerd bú-ji tû did.
Zânruz edsel umîd ez mâ biburid.

Konstant. kiad. 92. l.

hogy éjjel-nappal bort igyék a szerelmes. Hogy elvegye az ész és a szégyenének fátylát. Minek igyam én bort. Nem maradt ész a fejemben, mit vigyen az el?»¹⁾

Dióhoz és igazgyöngytartóhoz hasonlítja magát. «Dió vagy te, melynek édes a bele; igazgyöngytartó, melyben szépvizű gyöngy lakik. Ne törekedjél irigységből annyira arra, hogy összetörjed. Ha eltöröd, lesz ezer hozzá hasonló.»²⁾

Mentegeti részegségét. «Ha én bűnös vagyok a korhelységben, menj el, khodsa, te okos és józan vagy. Büszke vagy te arra, hogy megtartod a törvényt és engedelmeskedel. Nem annak a hídnak feje ez, minek te azt véled.»³⁾ Olyan lesz az ember, a milyen a társasága. «Saturnus lesz belőled, mikor a Saturnus csillag körül forogsz. Emberek közt forgolódva ember lesz belőled. Rubint lesz belőled, ha ennek a bányának a környékét járod. Bánya lesz belőled, ha a kedves (t. i. Isten) közelébe jutsz.»⁴⁾

Vízbe visszatükröződő holdhoz hasonlítja szeretőjét. «Néha szenvedélyemtől indítatva tapsolok, máskor meg távolléte miatt kezeimet harapdálom. A vízbe teszem a kezemet, hogy

- 1)   'Âsiḳ bájed kih rûz u seb bâdeh khûred
Tâ perdeh-i 'akl u serm-i kh'od bibered
Men bâdeh kudsâ khûrem ve ger zânkih khûrem
Ender szer-i men 'akl nemând csih bered.

Konstant. kiad. 133. l.

- 2)   Dsûzi kih derûnes meghz-i sirin dâred
Durdsi kih der û durr kh'os âjin dâred
Csendin zi ḥeszed sikeszten-i û meṭeleb
Ger bisikenis hezâr csendin dâred.

Konstant. kiad. 107. l.

- 3)   Ger men mesztem zi rûji bed kerdâri
Ej kh'odsa birev tû 'âkil u husjâri.
Tû gharreh beṭâ'eti u tá'et dâri.
În ân szer-i pul niszt kih mî pindâri.

Konstant. kiad. 386. l.

- 4)   Kejvân gerdi esû gird-i Kejvân gerdi.
Merdi gerdi esû gird-i merdân gerdi.
La'li gerdi esû gird-i in kân gerdi
Kâni gerdi esû gird-i dsânân gerdi.

Konstant. kiad. 385. l.

megfogjam a holdat. A hold azt mondja: én az égen vagyok.»¹⁾

A testet malomhoz hasonlítja, melyet a vér hajt patak-módra. «Olyan lesz a szerelmesek szívében a vér, mint az Oxus folyam. Annak a vérnek a habja lesz a szerelmes. Olyan a te tested, mint a malom, és vize vérből van. Ha nincs víz, hogy forogjon a malom kereke?»²⁾

Mindenbe beleegyezik, a mit az Isten vele tenni akar. «Ha vizet adsz, a te általad vetett növény vagyok. Ha lealázol, jól van, hisz te emeltél föl. Por valék hitvány emberek lábai alatt. Olyan vagyok, mint az ég, mert te felmagasztaltál, oh én hold-arczúm!»³⁾

Nem veti meg a szójátékot; így egyik négysorosában a *kemkh'âr*, a. m. 'keveset evő' és *kem kh'âr* 'kevésbé megvetett' szókkal játszik. «Ha keveset eszel, okos és józaneszű leszel. A sokat evés ostobává és tehetetlenné tesz téged. Alávalóságod a sok falásból ered. Kevésbé leszel megvetett, ha kevés ételtől leszel.»⁴⁾

A *rebâb* (négyhúros gitárféle hangszer) hangját így énekl

- 1) Gâhî zi hevesz deszt zenân mi bâsem
Gâh ez dûri deszt gezân mi bâsem.
Der âb kunem deszt kih meh-râ girem.
Meh gûjed men ber âszmân mi bâsem.

Konstant. kiad. 238. l.

- 2) Khûn der dil-i 'âsikân csû Dsejhûn gerded
'Âsik csû kefi ber szer-i ân khûn gerded
Dsiszm-i tû csû âszijâ u âbes khûneszt
Csûn âb nebâsed âszijâ csûn gerded.

Konstant. kiad. 111. l.

- 3) Ger âb dihi nihâl kh'od kâsteh-i
Ver peszt kuni merâ tû ber dâsteh-i
Khâki bûdem bezir pâhâ-ji kheszân
Hemesûn felekem mâhâ ber efrâsteh-i.

Konstant. kiad. 323. l.

- 4) Ez kem khûrden zirek u husjâr sevi.
Vez pur khûrden ablah u bikâr sevi
Pur kh'âri tû dsumleh zi pur kh'âri tûszt
Kem kh'âr sevi eger tû kemkh'âr sevi.

Konstant. kiad. 330. l.

meg: «Oh te, rebâb hangja, honnét jössz te? Tele vagy te tűzzel, lélekháborítás és lázítással. A szív kémje és annak a pusztaságra követete vagy te. Csupa szív titka az, a mit te mondasz.»¹⁾

Különbféle nevek alá rejti az isteni nevet. «Néha bornak neveztem, máskor meg palaczknak. Egyszer finom aranyrak, más-szor nyers ezüstnek. Magnak hívtam egykor, majd meg vadász-nak és az ő hálójának. Mindezt miért? Azért, hogy ne mondjam meg a nevét.»²⁾

Bármily hatalmas és szép legyen is valaki, ha a világhoz ragaszkodik, csak gyarló ember számba mehet. «Ha mosolygó ajkad édességét megirigylis a cukor, ha szolgálóiddá lesznek a király és a hősök, mivelhogy szentélyed a világ dögteste: ember vagy te, és elég kellemetlen az embereknek a te rossz illatod.»³⁾

«Ha fölismertem volna saját értékemet, úgymond nagy önérzétesen Rûmî, elvontam volna ruhám szegélyét a földtől. Könnyen és gyorsan felemelkedtem volna az egekbe. A kilenczedik ég fölé emeltem volna a fejemet.»⁴⁾

- 1) Ej bâng-i rebâb ez kudsâ mi âi
Pur âtes u pur fitneh u pur ghaûghâi
Dsászûsz-i dili u pejk-i ân szehrâi
Eszrâr-i dil eszt her csih mi fermâi.

Konstant. kiad. 348. l.

- 2) Geh bâdeh laķab nihâdem u geh dsâmes
Gâhi zer pakhteh gâh szim khâmes
Geh dâneh u gâh szeid u gâhi dâmes.
În dsumleh csirâszt tâ negûjem nâmes.

Konstant. kiad. 186. l.

- 3) Ger resk bered nebât ber khendeh-i tû
Ver gerded sâh u pehlevân bendeh-i tû
Csûn ķibleh-i tû dsifeh-i dunja âmed
Merdi tû u merdumân besz gendeh-i tû.

Konstant. kiad. 307. l.

- 4) Ger ķadr-i kemâl-i kh'is bisinâkhtemi
Dâmân-i kh'od ez khâk biperdâkhtemi.
Khâli u szebuk ber âszmân tâkhtemi.
Szer ber felek-i nuhum ber efrâkhtemi.

Konstant. kiad. 307. l.

Elég különösen így szól egyik versében: «Olyan a te természeted, mint a kő; a szíved meg, mint a vas. Kőből és a vasból tűzszikra pattan ki én felém. Tűzre tűz jön. Oh te Khoten holdja! Szamár vagyok én, hogy a takarmányra gondolok, vágyok.»¹⁾

Kislelkűen elcsüggedni nem szabad. «Bár összetörte az elválás karmos keze a reménynek a hátát, s mind a két kezét a reménynek megkötötte az erőszak: nem esik azért kétségbe az ittas szerelmes. Mindent elér az ember, a mire törekszik.»²⁾

A tavasszal viruló kert, a bor, a szép szerető mind nem ér semmit, ha nincs jelen az, a kit ő egyedül keres. «Azt mondád: jöjj el tavaszkor a kertbe; van ott gyertya, ital és gránátalma- virág-arczú szépek. Mi ez mind nekem, ha te nem vagy ott? S ott, a hol te vagy, minek ezek nekem?»³⁾

Megirigyli a fésűt és a fürdőház kövét, mert az egyik a kedves hajfürteivel, a másik annak lábával jön érintkezésbe. «Irigykedem a kedves fésűjére és a fürdő kövére. Miért is mennek veled azok a fürdőbe? Minek kapaszkodik az bele a te hajfürteidbe, és ez miért dörzsöli a lábad?»⁴⁾

1) Tebe'i tú csû szeng eszt u dilet csû âhen.
Vez âhen u szeng dsesztel âtes szû-ji men
Âtes csû der âtes eszt ej máh-i Khoten.
Kher men bâsem kih dil nihem ber khermen.

Konstant. kiad. 285. l.

2) Her csend cseng-i firâk pust-i umîd sikeszt
Her csend dsefâ dû deszt-i âmâl bih beszt.
Naûmid nemiseved dil-i âsiq-i meszt
Merdum bireszed beher csih himmet der beszt.

Konstant. kiad. 82. l.

3) Gofti kih biâ bebâgh der faszli behâr
Sem'eszt u serâb u sâhidân csûn gûlnâr
Ângelh kih tú nisztî inhâm csih szûd.
Vândsâ kih vedsûd-i tuszt ezinhâ be csih kâr.

Konstant. kiad. 160. l.

4) Resk âjedem ez sâneh u szeng-i dildsû
Tâ betu csirá reved begermâbeh firû
Ân der szer-i zulf-i tú csirá âvized
Vin der kef i páji tú csirá mâled rû.

Konstant. kiad. 304. l.

Hamisítatlan pantheismus szellemében így szól: «Eredetileg egy volt az én lelkem és a tied. Az én keletkezésem meg a tied és az én eltűnésem meg a tied. Helytelen dolog lenne, ha én az enyém- és a tiedről beszélnék. Megszűnt közöttünk már az én és a te.»¹⁾

A beavatatlanokkal szemben óvatosnak kell lenni. «Ne mondd el a titkot a nem bizalmasoknak. A bérért dolgozóknak ne beszélj te a jó barátról (Istenről). Idegenekkel idegen módra ne beszélj. A tövisevő tevével tövisnél egyébről ne beszélj.»²⁾

Irodalmi működésére czéloz egy helyen. «Én, oh lelkem, egyiptomi és bagdádi papirosokat tele írtam, oh és fohászokodásokkal. Egy órája a szerelemnek többet ér száz világnál. Legyen áldozat a szerelemért száz lélek.»³⁾

Az ismeretes perzsa példabeszédre czélozva, hogy csak három napig kedves a vendég, *mihmán azíz eszt meger tâ sheh rûz*⁴⁾ így szól: «Elment a gyermekkor, és az ifjú fiatalsága odavan. Elérkezett az öregség napja, repülj el, menj el a világból.

- 1) Der aşzl jeki bud eszt dsân-i men u tû
Pejdâji men u tû u nihân-i men u tû
Khâmi bâsed kih gûjem ân-i men u tû
Ber khâszt men u tû ez mijân men u tû.

Konstant. kiad. 302. l.

- 2) Bâ na mehrem hedisz-i eszrâr megû
Bâ muzdverân hikâjet-i jár megû
Bâ merdum-i eghjâr esû eghjâr megû
Bâ ustur khâr-kh'âr dsuz khâr megû.

Konstant. kiad. 300. l.

- 3) Men kâghizhâi Miszr u Baghdâd ej dsân
Kerdem pur z'âh u ferjâd ej dsân
Jekszâ'et-i 'isq szed dsihân bis erzed
Szed dsân befidâ-ji 'âsikî båd ejdsân.

Konstant. kiad. 290. l.

⁴⁾ *A collection of proverbs and proverbial phrases in the Persian and Hindoostanee languages* by the late T. Roebuck (Kalkutta 1824.) Sect. II. 367. l. 1952. sz.

Minden vendégnek három nap jár ki. Itt van már a negyedik nap, kelj fel és távozzál.»¹⁾

Sírjából is felszólal, ha kedvese hangját hallja. «Azon a napon, mikor te sírhalmomhoz jössz, ülj le és mondd, hogy: oh te, kit az én utánam vágyódás ölt meg! Hadd kiáltsak én fel te hozzád a véráztatta porból, hogy: oh te, az én Józsefem (célzás a bibliai Józsefre) és elvesztettem!»²⁾

A kapzsiságra a hal példáját hozza fel, mely nem tesz félre maga számára vizet a tengerben. «Irigykedni és bírvágnak hódolni a kegyelem tengerében. És ezt a jó vizet egymástól elrabolni. Sohse gyűjt össze vízkészletet a hal. Mert nem fog neki hiányzani soha sem a tenger.»³⁾

Az ember csak eszköz a teremtető kezében. «Azt gondolod te, hogy én önálló vagyok? Vagy hogy én egy szempillantásig vagy egy félpillanatig magamé vagyok? Olyan vagyok, mint az író toll az író kezében. Labdamódra vagyok én labdaverőm rabja.»⁴⁾

Az ember olyan, mint a játékszer az isteni hatalom kezé-

¹⁾ Sud kúdeki u reft dsevâ-nî zi dsihân
Rûzi-pîri reszîd ber per zi dsihân
Her mihmân-râ zseh rûz bâsed pejmân
Ej kho'dsa zseh rûz sud tû ber khîz u birân.

Konstant. kiad. 284. l.

²⁾ Rûzi kih guzer kunî bekher pusteh-i men.
Binisîn u bugû kih ej begham kusteh-i men.
Tâ bâng zenem zi khâk âghusteh bekhûn
Kâj Jûszuf i ruzgâr u gom kerdeh-i men.

Konstant. kiad. 283. l.

³⁾ Der bahr-i kerm hîrsz u heszd pejmûden
Vin âb-i kh'os zi hemdiger birubûden
Mâhi nenihed âb zekhireh hergîz
Csûn bî derjâ hîcs nekh'âhed bûden.

Konstant. kiad. 280. l.

⁴⁾ Mepindâr î kih men befermân-i khodem
Jâ jeknefeszi u nim nefesz ân-i khodem
Mânend-i kelem pîs kelemrân-i khodem
Csûn gûi âszîr zir csengân-i kh'odem.

Konstant. kiad. 257. l.

ben.¹⁾ Mi mindannyian az isteni hatalom játékszerei vagyunk. Ő nála a hatalom, mi mind koldusok vagyunk. Mi ez a vetélkedés az egymáson túltevésben? Végtére is egy házból eredünk mi mind.»²⁾

Nagy elvétve népies nyelvvel is él Rûmî. «Eladott engem a kedvesem egy marék zöldségért. Meglehet, hogy visszavásárol majd újra engem az én édesem.» Jó példabeszédet mondott erre Mózes (szószerint a csipkebokor ura). «Olesón ad el az, a ki olesón vesz.»³⁾ A pokol is többet ér neki az éden kertjénél, ha ott találja imádottját. «Ha a pokolban a te hajfürtöd jut a kezembe, a paradicsom lakóinak állapotán megbotránkozom én akkor. Azt mondod te: a paradicsomba hívnak engem. Szűk lesz nékem a szívemben a paradicsom kertjének a térsége.»⁴⁾

Az egész világ csak az ő (t. i. Isten) látható megnyilatkozása. «A keresés útján odaérkezöre van szükség. Olyanra van szükség, a ki a világról lemondott. Gyógyítsd meg saját

1) Bhartriharinál *Kála* és *Káli* játszanak a világ sakktábláján az éjet és a napot használva fel kockákként az emberi játékgúrákkal:

Ittham cemau rajanidivasau dolayan dváivákšau
Kálah Kályá saha bahukalah kridati práni sáraiḥ.

The Nitiśataka and Vairágyaśataka of Bhartrihari ed. W. notes by Káshinath Trimbak Telang (Bombay 1885.) 44. l. *Vairágyaśataka* 39. sz.

2) Bázicseh-i kudret i khudáim hemeh
Urászt tevângerî gedâim hemeh
Ber jekdiger in ziâdeti dsuszten csiszt
Âkhir zi der jeki szerâim hemeh.

Konstant. kiad. 318. l.

3) Bifrukht merâ jár bejek deszt-i tereh.
Bâsed kih merâ vá khered ân jár szereh
Nikû meszeli zedeh eszt szâhib-i sedserih
Erzân bifrûsed ânkih erzân bekherih.

Konstant. kiad. 319. l.

4) Der dûzekh eger zulf-i tû der cseng âjed
Ez hâl-i bihistijân merâ neng âjed.
Gûi tû beszehrâi bihistem kh'ânend.
Szehrâi bihist der dilem teng âjed.

Konstant. kiad. 115. l.

szemedet, hisz a világ egészen, ő s csak látó szemre van szükség.»¹⁾ Mint kegyes alapítványt adja oda önmagát túlvilági kedvesének. «Nem megyünk mi nyereszkeskedni a bazárba. Nem aratjuk mi le földművelőmódra a búzakalászokat. Nem leszünk mi kegyes alapítványért az egyház szolgálói. Mi tied, mi a te szent vagyonod, vakfod vagyunk.»²⁾

Nem lesz az lealázva, kit az Úr fölmagasztal. «Hogy lehetne az alacsony, kit te nagygyá teszel? Vig lesz az a lélek, kit te megszomorítsz. A magas ég száz csókkal illeti annak lábát naponként, a kinek a lábára te vertél bilincset.»³⁾

Magába merüléssel lehet csak az isteni jóbarátot felismerni. «Akarod, hogy világos legyen előtted a jóbarát létezése? Térj magadba a maghoz és hagyd el a héjat. Olyan lényeg az, a melynek tenmagadban van a leple. Ő önmagában van elmerülve, és mind a két világ ő benne.»⁴⁾

A mystikus legfőbb vágya az istenséggel egyesülés, a $\xi\nu\omega\sigma\iota\varsigma$. «Ezren vágnak a veled egyesülésre. Vajjon ki lesz ilyen sze-

- 1) Der rāh-i teleb reszideh-i mi bājed
Dāmen zi dsihān kesideh-i mi bājed
Binā-ji kh'isrā devā kun ver ni
'Alem hemeh ūszt dideh-i mi bājed.

Konstant. kiad. 115. l.

- 2) Ni ez pej keszeb szū-ji bāzār revim
Ni csū dihkân khoseh-i gendum direvim.
Ni ez pej vakf bendeh-i vakf sevim.
Mā vakf-i tū mā vakf-i tū mā vakf-i tū im.

Konstant. kiad. 258. l.

- 3) Kej peszt seved ānkih bulendes tū kuni
Sādān buved āndsān nizensendes tū kuni
Gerdūn efrāsteh szed būszezh dihed
Her rūz bedān pāi kih bendes tū kuni.

Konstant. kiad. 384. l.

- 4) Khā'hī kih turā kesf seved hesztiji dūszt
Der rev bederūn-i meghz u ber khīz zi pūsz
Zātiszt kih gird-i ū hedseb-i tū ber tūsz
U gharkeh-i kh'od u her dū dsihān gharkeh-i ūszt.

Konstant. kiad. 50. l.

rencsés? Az, a ki ezt elérte, tökéletes nyugalomra talált. Elég annak a nemtalálás kínja, ki téged meg nem talált.»¹⁾

A test négy alapeleme a léleknek a megrontói. «Mikor ezen tulajdonságok közé hullott a lélek ékköve, ez a négy romlott lett az ő szomszédja. Az egyik sírból (az alapelemeket hívja így) a másikba jutva más-más szint kapott. Ne adjon az Isten senkinek rossz szomszédot!»²⁾

A költő olyan, mint a hegy viszhangja. «Hegy vagyok én, és beszédem a jóbarát hangjának a viszhangja. Kép vagyok, és ez a szívragló a festőm. Mint a zár, melyet megnyikorgat a kulcs. Te azt hiszed, hogy az én szavam, a mit mondok.»³⁾

A csak a külszínre igazhitűeket így ostromozza: «A vallás alakjával Zoroasztert rajzolod. Mint a szamár, nem eszed te meg a czukrot, csak a hátadon hordozod teherként. Ha a tükör rút képedet megmutatja, megbolondulsz és ökölled mégy neki a tükörnek.»⁴⁾

Egészen Háfiz modorában dicséri a bort. «Oh bor, te király

1) Mer vaszl-i turá hezár száhib hevesz eszt
Tá kh'od bevaszl-i tú kirá deszt resz eszt
Änkesz kih bijáft ráheti jáft temám
Vänkesz kih nejáft rends nájáft besz eszt.

Konstant. kiad. 76. l.

2) Tá güher-i dsán der in ʔebái'c uftád
Hemszájéh-i sudend bávej in csár feszád
Zän gür bedán gür gezán reng girift
Hemszájéh-i bed khodái keszrá nedihád.

Konstant. kiad. 105. l.

3) Men kühem u kâl-i men szedáji jár eszt
Men naksem u naqsbendem än dildár eszt
Csü kâfl kih der bâng der äjed zi killid.
Mi pindári kih goft-i men goftár eszt.

Konstant. kiad. 77. l.

4) Bá szüret-i din szüret-i Zerdust kesü
Csün kher nekhüri nebât ber pust kesü
Ger äineh zisti turá binemájed
Diváneh sevi ber äineh must kesü.

Konstant. kiad. 355. l.

vagy és minden igazság tevője. Egy reggeli itallal száz rabszolgát szabadítsz te fel. Olyan fényt kap te tőled a szem, mint a nap az égen. Te hozzád menekülök én, mert te örvendeztetsz meg engem.»¹⁾

Állhatatlanságát a megbánásban az üvegcsináláshoz hasonlítja. «Mikor részegnek látott, összecsapta a kezeit. Így szólt hozzám: te ismét megszegted a fogadalmadat. Olyan a mi megbánásunk, mint az üveggyártás. Nehéz megcsinálni, de könnyű összetörni.»²⁾

A világról lemondást így festi: «Törekedjél te két-három napig a jó tanács megfogadására. Hadd halj te meg két-három nappal halálod előtt. Vénasszony a világ; mi lenne, ha te két-három napig nem barátkoznál azzal a vénasszonynyal?»³⁾

Nem esik kétségbe, ha elhagyta is a kedvese. «Nem vagyok én reménytelen, ha szakítottál is velem vagy más szeretőt választottál helyettem. A meddig élek, te utánad esengek. Nagyon sok remény van még a reménytelenségben.»⁴⁾

1) Ej bádeh tû sâhî kih hemeh dâd kunî
Szed bendeş bejek szebûh âzâd kunî
Csesm betû rousen eszt hemcsûn khûrsîd.
Hem ber tû gurîzem kih tû em sâd kunî.

Konstant. kiad. 353. l.

2) Csûn did merâ meszt behem ber zed deszt
Goftâ kih sikeszt teûbeh bâz âmed meszt
Csûn sîsehgerîszt teûbeh-i mâ peiveszt
Dusvâr tuvân kerden v'âszân bisikeszt.

Konstant. kiad. 48. l.

3) Dsehđ bikun ez pendpezîri dû zseh rûz.
Tâ pîster ez merg bimîri dû zseh rûz
Dunjâ zen-i pîr eszt csîh bâsed ger tû
Bâ pîreh zenî unsz negîri dû zseh rûz.

Konstant. kiad. 167. l.

4) Naûmîdî nîm gercsîh zî men biburîdî
Jâ ber szer-i men jâr dîger biguzîdî
Tâ dsân dârem gham-i tû kh'âhem khûrden.
Bîszjâr umîdhâszt der neûmîdî.

Konstant. kiad. 395. l.

Egészen azonosítja magát a pantheismus szellemében szerelmének tárgyával. «Én nem vagyok én, te nem vagy te magad s te nem vagy én. Én egyszerre vagyok én magam és te magad, te egyszerre vagy te és én. Olyan vagyok én te veled szemben, oh te, Khoten szépsége, hogy zavarban vagyok, vajjon én vagyok-e te, vagy te vagy én magam.»¹⁾

Olyan ő, mint a boros kancsó, melyben imádottja a bor. «Így szóltam: te vagy a bor, és én vagyok az edénye. Meghaltam én, és te vagy a lélek meg a kedves (szójáték rokonhangzásús dsán és dsánâneh szóval). Tárd fel most előttem a hűség ajtaját; így felelt: hallgass! Ki bocsátana szabadjára egy örültet a házában?»²⁾

Kedvesét oroszlánnak, magát az azt követő hiúznak nevezi el. «Oh király, rabszolgád vagyok én neked! Szívvel-lélekkel iparkodom én téged szolgálni, oh király! Mint árnyékod járok én veled, szolgálatot téve. Te oroszlán, én meg a te hiúzod vagyok, oh király!»³⁾

A dobot, melylyel a mystikus körtánczot kísérik, hozza elő egy helyen. «Dobomnak felét az egernek adtad; mind jól van. Másik felét a kezembe adtad te; sebj. Tépett dobbal jöttünk

1) Ni men menem u ni tú tûi ni tú meni.
Hem men menem u hem tú tûi hem tú meni.
Men bätü esenânem ej nigjâr-i Khoten.
Kânder gheletem kih men tú em jâ tú meni.

Konstant. kiad. 395. l.

2) Goftem kih tûi mej u menem pejmâneh
Men murdeh em u tú dsâni u dsânâneh.
Eknûn bigusâ der-i vefâ guft khamûs
Divâneh keszi rehâ kuned der khâneh.

Konstant. kiad. 324. l.

3) Der bendegijet halkeh begûsem ej sâh
Der csâkerijet bedsân bikûsem ej sâh.
Der khidmet-i tú esû szâjeh men-pis revem
Tû sîri u men szijâhgûsem ej sâh.

Konstant. kiad. 321. l.

a tánczhoz. Oh egyaránt boldog az nálad, a ki czelt ér vagy nem ér.»¹⁾

Számtalan versében dicséri a virrasztást. «Egy éjjel, ha mint a csillag, nem alszol napkeltéig, ha ilyenféle lélekvilágító hold ragyog az égen: sötétségben van az életforrásod, ne aludj! Illik, hogy egy éjjel a vízbe merítsed az ajkad.»²⁾

Nem a sors, hanem kedvesének halottja ő. «Valahogy el ne hidd, hogy az idők forgása ölt meg engem. Ez az élet forrása (t. i. Isten) oltá ki életemet. Semmi különös sincs abban, ha valakit megölt az ellenség. Csodálatos vagyok én, kit a lelkének a lelke gyilkolt le.»³⁾

Nem tudja, hogy hol van mennyei arája. «Az a bálvány-szépség, a ki a mi gyülekezetünk szépe és ékessége, nincsen jelen a mi gyülekezetünkben, nem tudjuk, hol van. Magas, sudár cziprusfa az, és egyenes a törzse. Az ő alakja miatt vagyunk mi feltámadásnapra módra felizgatva»⁴⁾ (szójáték a *ķâmet* és *ķijâmet* szókkal).

Az öröklét forrása a szerelem. «Ha ez az élet elmúlt, más

- 1) Nimî deff-i men bemûs dâdi hemeh kh'os
Bâķi bekef-i bendeh nihâdi hemeh kh'os.
Bâ deff dirideh der szemâ' âmedeh im.
Ej bâ tû murâdi bî murâdi hemeh kh'os.

Konstant. kiad. 186. l.

- 2) Jekseb eger csû szitâreh nekhuszpi tâ rûz
Ver tâbed in esenin meh dsân efrûz.
Der târikiszt âbhejvân-i tû mekhuszp.
Sâjed kih sebî der âb endâzi pûz.

Konstant. kiad. 172. l.

- 3) Tâ zen neberi devr-i zemânem kust eszt
În cesemeh-i âb-i hejvânem kusteszt
Û niszt 'edseb kih dusmen-i dsânes kust.
Men bûl-'edsebem kih dsân-i dsânem kust.

Konstant. kiad. 43. l.

- 4) Ân but kih dsemâl u zinet-i medslisz-i mászt
Der medslisz-i mâ niszt nedânim kudsâszt
Szerviszt bulend u ķâmeti dâred râszt
Kiz ķâmet i û ķijâmet-i mâ ber kh'âszt.

Konstant. kiad. 23. l.

életet adott az Úr. Mikor a mulandó élet elenyészett, ime itt a maradandóság. A szerelem az élet forrása, menj be ebbe a vízbe. Minden egyes cseppje ennek a tengernek egy-egy külön élet.»¹⁾

Minden az ő imádottságáé. «A ház az övé, az ő tulajdona a ruha és a kenyér. A test, a szem és a lélek mind sajátja neki. És az a más, a mit nem lehet megmondani. Mert ahhoz idő kell és bizalmas barátok»²⁾ (szó szerint testvérek és hely).

A sakkjátékból veszi hasonlatát. «Ha a világ okosa vagy is, légy a szerelem bolondja. Ha az ég holdja vagy is, légy az út pora. Jóval-rosszal, öreggel-fiatallal együtt haladj az úton. Légy ‚királyné‘ és ‚paraszt‘, aztán meg király.»³⁾

A perzsa lírikusok bevett szokása szerint beszél a török szép leányról. «Az a török lány, kinek mosolya felvidítja szívemet. Szétszórt hajfürtjeiért búsulok én. Elveszi tőlem az elbocsátó levelét. És olyan vonást (lefordíthatatlan szójáték a khaṭ vonás, írás szóval) hoz, mely engem tett rabszolgává.»⁴⁾

A némaság dicséretére a halat hozza fel. «Ha van ész az

1) Ger 'umr bisud 'umr diger dād khodā
Ger 'umr-i fenā bimurd'nek 'umr-i baḡā
'Isḡ ābhejāteszt der in āb der ā
Her kaṭreh ez in baḡr hejātiszt dsudā.

Konstant. kiad. 11. l.

2) Hem khāneh ez ān-i ūszt hem dsāmeh u nān
Hem dsiszm ez ān-i ūszt hem dīdeh u dsān
Vān esīzdiger kih nīst guften emkān
Zirā kih zemān bājed v'ikhvān u makān.

Konstant. kiad. 292. l.

3) Ger 'āḡil-i 'alemi be 'isḡ ableh sev
Ver māv-i felek tūi esū khāk-i reh sev
Bā nik u bed pīr u dsevān hemreh sev
Ferzīn u pijādeh bās āngeh seh sev.

Konstant. kiad. 306. l.

4) Turkī kih dilem sād kuned khendeh-i ū
Dāred beghamem zulf perāgendeh-i ū
Biszited zi men ū khaṭi bāzādi kh'is
Āvered khaṭi kih men sudem bendeh-i ū.

Konstant. kiad. 301. l.

agyadban és látás a szemedben, add el a nyelvedet és váltsd meg a kardtól a fejedet. A hal lett a beszélő nyelvre vágyásról, azért nem vágják le soha a hálnak fejét.»¹⁾

Magát ijhoz, kedvesét meg a nyílhoz hasonlítja. «A lelkemből is kimegyek, ha te azt otthagysz. A szívemtől is megválok, ha te onnét elfutsz. Te nyíl, mi meg még ij vagyunk. Mi különös van abban, ha nyíllétedre kiröppensz az íjból?»²⁾

A megsemmisülés a szerelemben fölér ezer létezéssel. «Mivel a te arcod a bálványkép, jobb a bálványimádás. Mivel a te poharadból való a bor, előbbre való a korhelység. A te szerelmed létezésébe merülve olyan semmivé lettem, hogy az a megsemmisülés, nemlétezés jobb ezer létezésnél.»³⁾

«Annyit beszéltél, úgymond Rûmî, hogy az érthetőségen túlmentél. Oly sokáig jártál-keltél, hogy annyi por rakodott reád, hogy homokbányává lettél. Addig uszkált szavadnak bárkája a vizen, míg nem maradt meg belőle se egy deszka, se te, se a hajó.»⁴⁾

Keresett, nem éppen költői hasonlatok nem ritkák nála.

1) Ger der szer u cesm 'aql dâri u beszer
Bifrûs zebânra u szer ez tigh bikher
Mâhi tem'e ez zebân gûjâ biburrid
Zânru neburend ez ten-i mâhi szer.

Konstant. kiad. 159. l.

2) Ez dsân bigurizem ar ez dsân bigurizî
Ez dil bigurizem ar ez ân bigurizî
Tû firî u mâ hemesû kemânim henûz
Tirî csih 'edseb ger zi kemân bigurizî.

Konstant. kiad. 338. l.

3) Csûn but rukh-i tûszt but peresztî kh'oster
Csûn bâdeh zi dsâm-i tûszt mesztî kh'oster
Der hesztî 'isî-i tû csunân niszt sudem
Kân nisztî ez hezâr hesztî kh'oster.

Rubâijât (Stambul 1312.) 155. l.

4) Csendân guftî kih ez bejân biguzestî
Csendân gestî begerd-i ân kân gestî
Kestî szukhen der âb csendân rândi
Ni takhteh bimând venî tû venî kestî.

Konstant. kiad. 366. l.

«Egy ideig lakjál titkok módjára a szívünkben s ne menj el. Turbánként ülj a fejünkön és el ne hagyj. Te mondad, hogy mint szív, gyorsan elmegyek én és visszatérek. Ne kaczerkodjál, oh te pajzán szívrabló, ne menj el.»¹⁾

A földi szerelemnél többet ér a túlvilági. «Nem elégséges az otthoni szerető, mert az kaczerkodik és nem hű. Olyan szerető kell, ki a sír szélén ezer ajtaját tárja fel az égi kertnek.»²⁾

Az isteni lény kinyilatkozásaként látja a világot, de őt magát nem szemlélheti. «Oh barátom, jóbarát módra közel vagyok én hozzád. A hová csak lépsz, lábad pora vagyok. A szerelmesek felekezete szerint hogy lehet ez helyes? Te benned látom én a világot, de téged nem látlak.»³⁾

Így rajzolja az Úr végtelen irgalmasságát: «Az a holdarezú, ki nem futott el rossz természetű szolgálai elől. Száz hibád és illetlenséged nem riasztotta el őt tőled. Ne mondd te őt kegyelmesnek, a kegyelem tengerének nevezd. Elfutott előlünk a fekete ördög, ő nem ment el.»⁴⁾

- 1) Geh der dil-i mâ nisîn eszrâr merev
 Geh ber szer-i mâ nisîn eszâr merev
 Gufti kih eszû dil zûd revem zûd âjem.
 'Isveh medih ej dilber 'ejâr merev.

Konstant. kiad. 307. l.

- 2) Ma'sûķeh-i khânegi bekâr nâjed
 Kû 'isveh nemâjed u vefâ nenemâjed
 Ma'sûķeh keszi bâjed kânder leb-i gûr
 Ez bâgh-i felek hezâr der bigusâjed.

Konstant. kiad. 142. l.

- 3) Ej dûszt bedûsztî karînem turâ
 Her dsâ kih kedem nihî zemînem turâ
 Der mezheb-i 'âsikî revâ kej bâsed
 'Âlem betû binem u nebinem turâ.

Konstant. kiad. 7. l.

- 4) Ân meh kih zi esâkerân bed khû negurikht
 Vez bî edebî u dsurm szed-i tû negurikht
 În râ tû megûi luţf derjâ gûjes.
 Bigurikht zi mâ div szijeh û negurikht.

Konstant. kiad. 26. l.

Új életre kelti őt kedvesének egy csókja. «Ha meghalok, vigyetek el engemet. Adjátok át holttestemet az én szépemnek. Ha csókot nyom az én hideg (az eredetiben: rothadt) ajkamra, ne csodálkozzatok majd azon, ha feléledek.»¹⁾

A bor nála csak symbolum, nem mint Háfíznál, hol a földi a mennyeivel összevegyül; világosan megmondja ezt nem egy helyen. «Nem a veres bortól ered a mi részegségünk. És ez a bor másutt, mint a képzelet poharában nincsen. Te kiönteni jöttél boromat. Én olyan korhely vagyok, a kinek nem látható a bora.»²⁾

Az okoskodó elme mitsem ér az igazi szufinak. «Menj el, oh ész, mert nincs itt okos. Ha olyan vékonynyá zsugorodol is össze, mint a hajsza, nincs itt hely a hajsza számára. Eljött a fényes nap, és minden meggyújtott lámpa szégyennél egyebet nem nyer, ha feljön a nap.»³⁾

Lelke olyan, mint a tiszta víztükör, melybe beletüköröződik az isteni szépség holdja. «Oh én lelkem, a te szívedtől a szívemig vezet az út. Tudója annak az útnak, hogy azt hol kell

- 1) Ger men bimirem biárid sumá
Murdeh benigjár-i men szipárid sumá
Ger búszeħ dihed ber leb püsziđeh-i men,
Ger zindeħ seveħ 'edseb medárid sumá.

Konstant. kiad. 11. l.

- 2) Īn meszti-ji má zi bádeħ-i ħamrá niszt
Vin bádeħ bedsuz der kedeh-i szeűdá niszt
Tú āmedeh-i kih bádeħ-i men rizı
Men āmesztem kih bádeħ-em pejdá niszt.

Konstant. kiad. 28. l. *Rosearġe du Savoır* I. 168. l. 211. sz. II. *Golzare ma'réfét Texte persan* 97. l. Hasonló szellemben szól Háfız:

Mı kesim ez kedeh-i lāleħ serāb-i meűħüm
Csesm-i bed dūr, kih bi muřrib u mej medħūsım.

Die Lieder des Háfız, ed. Brockhaus (Leipzig 1863.) 393. sz. 318. l.

- 3) Ej 'aql birev kih 'ākili ĩndsá niszt
Ger múi sevi mú-ji turá gendsá niszt
Rúz āmed u her csirāghı kih firúkht
Der su'leħ-i āftāb dsuz ruszvā niszt.

Konstant. kiad. 31. l.

keresni, a szívem. Azért, mivel olyan a szívem, mint a tiszta víz. A tiszta víz tükörül szolgál a holdnak.»¹⁾

Mint a meszneviben, a nádszálát szólaltatja meg egyik négy sorosában.²⁾ «Így szóltam a nádhoz (természetesen a nád-sípot érti): ki az, ki veled igazságtalanságot mível? Ki miatt hallatod te nyelv nélkül panaszod, jajod?» Így válaszolt a nádszál síp: «A czukros-ajkúróól levágtak engem. Nem tudok én jajszó és panasz nélkül élni.»³⁾

Egész lényét betölti a szerelem, csak a neve marad fenn neki, semmi más. «Eljött a szerelem és olyan lett, mint a vérem az ér és a bőr alatt, úgyhogy kiüritett énemtől és betöltött a jóbaráttal (magától érthetőleg az istenséget nevezi így). Minden részecskéjét lényemnek elfoglalta a kedvesem. Csak a nevem maradt meg nekem, minden másom ő lett.»⁴⁾

Hasonló szellemben egy másik versében meg így szól: «Az

- 1) Ej dsân zi dil-i tû ber dil-i men ráheszt
 Vez dsuszten-i ân ráh dilem ágáh eszt
 Zirá dil-i men csû âb szâfi kh'oseszt
 Âb szâfi âineh dâr-i mâh eszt.

Konstant. kiad. 32. l.

- 2) A mesznevi ma'nevi legelső sora:

Bisinev ez nej csûn hikâjet mikuned
 Ez dsudâihâ sikâjet mikuned.

Mesznevi ma'nevi (Bulâk 1258.) I. 2. l.

- 3) Bâ nej guftem kih ber tû bidâd zi kîszt
 Bî hîcs zebân nâleh u ferjâd zi csîszt
 Nej guft zi seker lebî burîdend merâ
 Bî nâleh u ferjâd nemîdânem zîszt.

Konstant. kiad. 39. l.

- 4) 'Isk âmed u sud csû khûnem ender reg u pûszt
 Tâ kerd merâ tehî u pur kerd ez dûszt
 Edszâ-ji vedsûd-i men hemeh dûszt girift
 Nâmiszt zi men ber men u bâkî hemeh ûszt.

Konstant. kiad. 63. l. *Roseaie du Savoir* I. 193. l. II. Goltâr-e ma'réfét 112. l. Szehâbî, egy újabbkori mystikus, csaknem ugyanezt mondja:

Bigirifteh zi besz 'isk szerâpâi merâ
 Neguzâsteh der khâtîr-i men dsâ-ji merâ
 Imrûz csunân pur eszt ez û in dil-i teng
 Kândsâ nebuved reh gham-i ferdâi merâ.

én szívemben kívül-belül minden ő. A testemben ő minden: a lélek, az ér, a vér. Hogy férne ide be a hit és a hitetlenség.»¹⁾

Manszûr Hallâdsról, a szufik eszményképéről így emlékezik meg: «Manszûr Hallâds, a ki azt mondta: én vagyok az Igaz (t. i. Isten), az egész útnak porát (az istenséghez vezető mystikus utat érti) szempilláinak hegyével dörzsölte le. Belemerült maga a megsemmisülés oceánjába. Ott aztán kifúrta az «Én vagyok az Igaz» gyöngyét.»²⁾

Mint a hogy a gazella végkimerülésig szalad a kutya és a vadász előtt, úgy kell tenni a mystikus szerelem utasának is. «A gazella megszalad, ha kutyát lát, s látja a feléje száguldó vadászparipát. Addig szalad, míg inai birják; azért, mert abban a futásban látja az üdvét.»³⁾

Az állatvilágból veszi összes hasonlatait a következő versben. «Olyan merész légy te, mint a sólyom, és olyan gögös, büszke, mint a párducz.»⁴⁾ Szép vadászatkor és győzelmes a harcban.

- 1) Ender dil-i men derûn u birûn hemeh úszt
Ender ten-i men dsân u reg u khûn hemeh úszt
Îndsâi csigûneh sîrk u îmân gendsed.
In csûn bâsed u kh'od-i men csûn hemeh úszt.

Konstant. kiad. 22. l.

- 2) Manszûr halâdsi kih ana al haḫḫ mîguft
Khâk-i hemeh reh beneûk-i muzsegân mîruft
Der ḫulzum-i nisztî kh'od gûteḫ khûrd
Ângeḫ pesz ez ân ana al haḫḫ mî szuft.

Konstant. kiad. 78. l.

- 3) Âhû bideved csû der pis szeg bined
Ber eszp devendeh ḫemleh-i teg bined
Csendân bideved kih der tenes reg bined
Zirâ kih szelâḫ-i kh'od der ân teg bined.

Konstant. kiad. 89. l.

4) A párducz gögje példabeszédszerű Perzsiában. Seref Jezdi egyik négysorosában így szól: «Olyan vagyok én a törvény útján (az eredetiben törvény forrása: csesmeh-i ser'e áll) járásban, mint a rák. Róka módra tele vagyok fortélylyal a hit erdejében. A vallástudomány szószékén olyan

Ne időzzél a fülemilénél és a pávánál, mert ott (t. i. a fülemilénél) csupa veszedelem van, ennél meg csupa szín.»¹⁾

Az isteni gondviselés minden élő lénynek eleget tesz és mégsem apad ki soha jótéteményeinek a forrása. «A gondviselés asztalánál nagy a teremtmények tolongása. Ettek és esznek, és asztalbontáskor nem fogyott el az étel. Nézd a madarat, mely annak a hegynek a csúcsára ült és felszállt. Nézd meg jól, kisebbedett vagy nagyobbodott-e ez által az a hegy.»²⁾

Semsz Tebrizit magasztalja mint isteni szerelmének felélesztőjét. «A szerelem, mely a léleknélküli lénynek életet adott, ez az annyira kellemes, édes szerelem miből ered? Testünkben van-e, vagy azon kívül? Vagy talán az igazság napjának (szójáték Semsz Tebrizi nevének arab jelentésével), Tebrizinek tekintetében rejlik?»³⁾

Van minden szépnél szebb alak, ezért az igazi mystikusnak minden szépség emlékét ki kell törölnie a szívéből, hogy az alaktalan istenség képét szemlélhesse. «Minden alaknál, a mely csak előjön, szebb is lehetséges. Minthogy annál szebbet lehet találni, nem az én imádoztam ő. Minden alakot úzz te

---

vagyok, mint a hegységben a leopárd. A kék csuhában meg úgy veszem ki magam, mint a krokodil a Nilusban». Golzár-e ma'réfét 68. l. La Roperaie du Savoir I. 122. l. 142. sz.

- ¹⁾ Bá himmet báz bás bá kibr peleng
Zibá begeh-i sikár u pírúz bedseng
Kem kun ber 'andalib u t'ávúsz direng
Kāndsá hemeh āfeteszt vīn dsá hemeh reng.

Konstant. kiad. 194. l.

- ²⁾ Ber kh'án-i ezel gercsih zi khalkán ghaūghászt
Khúrdend u khúrend u kem nesud kh'án ber kh'ászt
Murghi kih ber ān kúh niseszt u ber khászt
Biniger kih der ān kúh csih ezfūd u csih kászt.

Konstant. kiad. 39. l.

- ³⁾ 'Isk kih ez ū vedsūd bi dsán mi ziszt
Īn 'isk csenin leṭif u sirin ez csiszt
Ender ten-i mászt já birún ez ten-i mászt
Ja der nezer-i semsz-i ḥakḥ Tebriziszt.

Konstant. kiad. 64. l.

ki a szívedből, hogy az alaktalannak alakja kerüljön a kezdedbe.»¹⁾

A szerelmi búbanat, melyet az egyedüli igazán létező legfőbb lény iránt táplál, nem fér el a széles világon, csak az ő parányi szívében. «Vig vagyok én, hogy szívembe belefér a te szerelmi bánatod. Mert fényes helyen fér meg csak a te búbanatod. Az a szerelmi bú, mely nem fért el az egekben és a földön, egy tűhegynyi szívbe belefér.»²⁾

Míg csak egy parányi rész, egy hajszál marad meg rajta önmagából, nem ér czélt a túlvilági szerelem szerelmese. «Egy tökéletes tulajdonságú járta a megsemmisülés (fená, a buddhiszták nirvâna) útját. Mint a szél haladt át a létezés tengerén. Egy hajszál fenmaradt nála lényéből. Az a hajszál a szegénység, dervisség szemében olyannak látszott, mint a keresztények öve.»³⁾

Ha a mindenség, az egész világ keresi is a tetszétedet, ne fogadd el, mert imádottadtól eltávolít. «Ha az ég folyton neked szolgál is, ne fogadd el, mert végül lealacsonyít az téged. Hirtelen itallal kábít, részegít le téged. Más öleli meg akkor a te szeretődöt.»⁴⁾

1) Her szüret kih âjed bih ez ân emkân heszt
Csûn bihter ez ân heszt neh ma'sûk i men-eszt
Szûrethârâ hemeh birân ez dil-i kh'is
Tâ szüret-i bi szüret âjed der deszt.

Konstant. kiad. 81. l.

2) Sâdem kih gham-i tû der dil-i men gendsed
Zirâ kih ghamet bedsâ-ji rousen gendsed
Ân gham kih negendsid der eflâk u zemin.
Ender dil csûn cesemeh-i szûzen gendsed.

Konstant. kiad. 127. l.

3) Kâmil szifeti râh-i fenâ mi pejmûd
Csûn bâd guzer kerd bederjâ-ji vedsûd
Jek mûi zi heszt-i û ber û bâki bûd
Ân mûi becesm-i faqr zunnâr nemûd.

Konstant. kiad. 135. l.

4) Ger cserkh turâ khidmet peiveszt kuned
Mepezir kih 'âkibet turâ peszt kuned
Nâgâh beserbeti turâ meszt kuned
Der gerden-i ma'sûk diger deszt kuned.

Konstant. kiad. 135. l.

Nincs mit félnie annak, a kinek Isten a barátja. «Mivel rókámmá lettél, ne félj te az oroszántól (az állatvilágból vett hasonlat, hol a róka az oroszán szolgája). Mivel én vagyok a te szerencséd, ne félj a balsorstól. Ha veled van az a hold (az Istent érti), se korán, se későn ne félj te az égtől.»¹⁾

Nem jön szemekre az álom. «Eljött az álom, de nem volt neki való helye a szemem, mert te miattad tele volt az tűzzel és vízzel. A szív felé ment tehát, de az olyan remegő volt, mint a kéneső. A testet kereste fel, de az meg rom volt; micsoda rom!»²⁾

A költői hasonlatok egymásra halmozását meglehetősen kedveli. «Nem vagyok én méh, hogy elkergessen a füst. Vagy hogy mint tündért, elúzzön a füstölő illata. Vagy úgy, mint a híd, leszakadva a folyóba essem. Vagy bírvágyóként a haszon után járjak.»³⁾

Igen keresett hasonlattal az égi Taurust feji meg egyik versében Rómî. «Az ég marhájából (szaûr, tkp. a. m. bika) a húség tejét fejem, jóllehet erőszakosságáról panaszom van. Tegnap még a szolgaság függője volt a fülemben. Mai éjjelem, Istenemre mondom, jobb a tegnapinál.»⁴⁾

- 1) Csûn rûbeh-i men sudî tû ez sir metersz
Csûn daûlet-i tû menem z'edbir metersz
Ez cserkh esû ânmâh turâ hemrah eszt.
Ger rûz-i pegâh eszt ve ger dir metersz.

Konstant. kiad. 174. l.

- 2) Kh'âb âmed u der csesm nebud mevz'e i kh'âb
Zirâ zi tû bûd csesm pur âtes u âb
Sud dsâneb-i dil did dili esû szimâb
Sud dsâneb-i ten did kherâb esih kherâb.

Konstant. kiad. 15. l.

- 3) Zenbûr nim men kih bedûdi birevem.
Jâ hemcsû perî bebûji 'udi birevem.
Jâ pul kih sikeszteh tâ berûdi birevem.
Jâ hîrsz der 'isveh-i szûdi birevem.

Konstant. kiad. 232. l.

- 4) Ez szaûr-i felek sir-i vefâ midûsem.
Hersend kih ez pendseh-i û bikhurûsem.
Hersend kih dûs hâlkeh bud der gûsem.
Imseb bekhodâ kih khoster ez dûsem.

Konstant. kiad. 211. l.

Az emberi méltóságot így éneкли meg: «Mi vagyunk a rejtett kincs a földi világon. Az örökkévalóság birodalmának birtokosai mi vagyunk. Mihelyt a földi salaktól megtisztulunk, mi vagyunk akkor Khizr próféta és az élet forrása.»¹⁾

Nem kenyérkeresete neki a költészet. «Nem vagyok én kapzsi és nem a költészet kenyérét eszem. Nem dicsekszem jeles voltommal és nem törődöm én azzal. Kitűnőségtudás csak egy pohár nekem. Azt is csak az én királyom kezéből fogadom el.»²⁾

Az igazi szufikat így jellemzi: «Az a nép, mely olyan áldott megjelenésű, mint a nap. Az igazságban olyanok, mint a vas, a kegyességben pedig viaszlágyaságúak. Mikor oroszlán-markukat kinyitják, nem hagyják érintetlenül fennállni sem a fátylat, sem az alakot, sem a szokásokat.»³⁾

Nagy akadály a Istenhez törekvő jámbornak az életfenntartás emésztő gondja. «Gondolj csak egy pillanatig a lelkedre, meddig aggódsz te a kenyér miatt? Meddig viseled te ennek a tudatlan testnek gondját? Ennek a dobolakú hasnak és síphoz hasonló toroknak útján meddig tánczoltatod állkapzát, összeütögetve fogaidat.»⁴⁾

1) Der 'alem-i gil gends nihâni mâim.
Dârendeh-i mulk dsavidâni mâim.
Csûn ez zulmet i âb u gil biguzestim
Hem Khizr hem âb zindegâni mâim.

Konstant. kiad. 228. l.

2) Tâmi nim vez sâ'eri nân nekhûrem
Ez fazl nelâfem u gham-i ân nekhûrem.
Fazl u huner jeki kedeh mibâsed
Ân niz dsuz ez kef-i szultân nekhûrem.

Semsz ul hakâik 370. l.

3) Keûmi kih esû âftâb dârend kudûm
Der szidk esû âhenend u der luţf esû mûm
Csûn pendseh sirâneh-i kh'od bigusâjend
Ni perdeh rehâ kunend ni naqs u ruszûm.

Konstant. kiad. 238. l.

4) Jekdem gham-i dsân bukhûr gham-i nân tâ kej
Der perveris-i in ten nâdân tâ kej ./.

Nem néz az többé másra, ki az ő kedvesét meglátta. «Az, a ki téged a világ térségén meglátott, hogy nézne az más szerető arczára? És annak a szemében, a ki te feléd pillantott, sötétnek látszik a hold és a nap.»¹⁾

Kedvesének sírját felkeresve, kéri a földet, hogy jól bánják hűségese szerelmesével. «Szép szeretőm sírjához elmentem. Rózsatestének fényétől rózsaligetként pompázott az. Így kiálték a földre: Vigyázz te föld! Azzal a hűségese szeretőmmel jól bánj!»²⁾

Az istenteleneket ilyen keresett hasonlatok egymásra halmozásával apostrophálja. «Oh köszívűek, még egy szív sem lágyult meg! Oh jégtermészetűek, nem melegedett, nem engedett fel még a jég! Nem lett ez a bőr még kicserezve. Még senki sem szégyelte el magát az Úr előtt.»³⁾

Ender reh-i řabl-i sikem u nâ-ji gulû
În rařsz-i zenekh bezerb-i dendân tâ kej.

I. La Roseraie du Savoie 218. l. 280. sz. II. Golzâr-e ma'ráfét 127. l. A *Semsz ul-řakâik*-ban az első sorban *dsân* helyett *nân* áll: *Jekdem gham-i nân vez gham-i nân tâ kej* 372. l. Hoszejn Azad olvasata azonban, mely a tebrizi kiadáson alapszik, jobb értelmet ád.

- 1)   Ănkesz kih turâ did bevâdi dilber
          Ū csûn nigered berû-ji ma'sûķ diger.
          Vez dideh her ĩnkih kerđ szû-ji tû nezer
          Târik nemâjed bekhudâ semsz u řemer.

Konstant. kiad. 153. l.

- 2)   Reftem beszû-ji gûr-i nigjâr dildâr
          Mitâft zi gulzâr-i tenes csûn gulzâr
          Ber khâk nidâ kerdem khâkâ zinhâr
          Ăn jâr vefâdâr-i merâ nikû dâr.

Konstant. kiad. 157. l.

- 3)   Ej szeng dilân nesud dili nerm henûz
          Ej jekh řizfetân nesud jekhi germ henûz
          Ne girifteh dibâghet ĩkhir in cserm henûz
          Ne girift keszirâ ez khudâ serm henûz.

Konstant. kiad. 167. l.

A szerelmes egy cseppet se féljen attól, a mi a szerelemmel jár. «Oh szív, ne fuss el a szívablók elöl! Ha lopni akarsz, ne szaladj el az öröktől féltedben. Ha jelt keresel, ne menekülj el a jeltelenek elöl. Száz lelket adj és ne kerüld el a kedveseddel járó bajt.»¹⁾

Elég drasztikusan, vízben feloldott cukorhoz hasonlítja a legfőbb lénynyel egygyéléteit. «Eljött a szerelem és minden mástól megszabadított engem. Kegyesen felemelt, mikor leterített engem. Köszönet az Úrnak, hogy cukorhoz hasonlóan egyesülésének vizében fölolvastott engem.»²⁾

A földi és a mystikus szerelem közti különbséget így fejti ki: «Ismerd el az igazat, hogy jó dolog a szerelem. Azért bünyös csak, mert rosszra hajló a természet. Te szerelem nevet adsz érzéki vágyadnak. Az érzékiségtől a szerelemhez hosszú az út.»³⁾

Örökké tartó és tiszta az ő szerelme. «Tisztább a forrásvíznél az én szerelmem. Meg van engedve ez az én szerelmeskedésem. Mások szerelme változékony. Az én szerelmem és imádottam mentve vannak az enyészettől.»⁴⁾

- 1) Ej dil zi dsefâ-ji dilszitanân megûriz
 Dûzdi kh'âhî zi pâszbânân megûriz
 Midsûî nisân zi bî nisânân megûriz.
 Szed dsân bidih vez rends-i dsânân megûriz.

Konstant. kiad. 166. l.

- 2) 'Isk âmed vez ghair biperdâkht merâ
 Ber dâst beluţf esûn bindâkht merâ
 Sukr eszt khudâîrâ kih mânend-i seker
 Der âb-i vişzâl-i kh'is bigudâkht merâ.

Semsz ul-Hakâik 362. l.

- 3) Inszâf bidih kih 'isk nikû kâreszt
 Zân eszt khelel kih ţeb'e bed kerdâreszt
 Tû sehvet-i kh'isrâ laķab-i 'isk nihi
 Ez sehvet tâ be 'isk reh biszjâr eszt.

Konstant. kiad. 21. l. *La Roseaie du Savoîr* I. 181. l. 231. sz. II. *Golzâr-e ma'réfét* 105. l.

- 4) 'Isķi dârem pâkter ez âb-i zulâl
 'În bâkhten-i 'isķ merâ heszt helâl
 'Isķ-i digerân bigereded ez hâl behâl
 'Isķ-i men u ma'sûķ-i merâ niszt zevâl.

Konstant. kiad. 198. l.

Látszólagos ellenmondásokból épül fel a pantheismus szellemében jól érthető verse. «Az viseli gondodat, a ki a fejedet levágta. Az csal meg téged, ki főveget tett a fejedre. Az a te megrontód, a ki magához bocsát téged (az eredeti szójátékát bajos visszaadni, *bâr dâden*, a. m. kihallgatást adni és *bâr*, a. m. teher, hiba, vétek). A ki téged megszabadít tenmagadtól, az a te jó barátod.»¹⁾

Megfiatalította őt öregségében a szerelem. «Öreg, törődött voltam, ifjúvá tettél. Meghaltam és te új életre keltettél. Félttem, hogy eltévedek a hozzád vezető úton. Most már nem félek az eltévedéstől, mert jelt adtál nekem.»²⁾

Nem kell csüggedni, ha nem talál is útmutatóra a jámbor a mystikus szerelem útján. «Ha semmi jel sincs a pusztaságban, sok remény van a reménytelenségben. Oh szívem, ne essél kétségbe, hisz a lélek kertjében datolyát ad neked a fűzfa ága.»³⁾

Kiki a neki megfelelő helyet kell, hogy elfoglalja. «Nagyon gyötrött lelkűnek kell te neked lenned. Hadd mutasson reád ujjával ez meg az. Ha ember vagy, férj meg az emberek közt. Ha olyan vagy, mint az angyal, fel kell menned az egekbe.»⁴⁾

- 1)   Ăn kesz kih szeret burrid gham kh'ar-i tû úszt
Vánkû kulehet nihâd terâr-i tû úszt
Vânkesz kih turâ bâr dihed bâr-i tû úszt
Vânkesz kih turâ bi tû kuned jár-i tû úszt.

Konstant. kiad. 27. l. *Semsz ul-Hakâik* 364. l.

- 2)   Men pir-i fenâ budem dsevânem kerdî
Men murdeh budem zi zindegânem kerdî
Mîterszîdem kih gum sevem der reh-i tû
Eknûn nesevem gum kih nisânem kerdî.

Konstant. kiad. 195. l.

- 3)   Ger hies nisâneh niszt ender vâdi.
Biszjâr umidhâszt der neûmidî
Ej dil meber umîd kih der reûzeh-i dsân
Khurmâ dihedet sâkh i direkht-bidi.

Konstant. kiad. 386. l.

- 4)   Biszjâr turâ khaszteh revân bâjed sud
Vangust numâ-ji in v'ân bâjed sud
Ger âdemî biszâz bâ âdemijân
Ver csûn melekî bâszmân bâjed sud.

Konstant. kiad. 87. l.

Nem az az igazi dervis, ki kenyeret koldul. «A dervis, ki a világ titkait odaadja, minden pillanatban egy-egy birodalmat ajándékoz el ingyen. Nem az a dervis, ki kenyeret akar. Az a dervis, ki lelkét odaadja.»¹⁾

Olybá tekinti ő isteni kedvesét, mint a szufik sejkjét. «Kényem-kedvem szerint nevelt fel engem az a jó barát. Dervis mezt varrt számomra bőröm- és ereimből. Testem barát-csuha, és az a szívfájdalom benne a szufi. Az egész világ egy klastrom, és ő az én sejkem.»²⁾

Mindenütt csak kedvesét látja. «Ha a szívet keresem, a te utcádon látom. Ha a lelket keresem, hajfonatod hurkában találok. Ha nagy szomjan vizet iszom, a vízben is a te visszatükrözött arcodat szemlélem.»³⁾

Az isteni szerelem az ő szülőanyja. «A szerelem a mi prófétánk, útunk és pályánk. Mi a szerelem szülöttei vagyunk, és a szerelem volt a mi édesanyánk. Ez a mi anyánk a mi fátylunk alá van rejtve. A mi eretnek természetünk az, a mi őt eltakarja.»⁴⁾

A feltámadás napján az istenség iránti szerelmével védi magát. «Holnap, mikor a feltámadásra megy a nő és a férfi,

1) Dervis kih eszrâr-i dsihân mibakhsed
Her dem mulki birajegân mibakhsed
Dervis keszi niszt kih nân mikh'âhed
Dervis keszi buved kih dsân mibakhsed.

Teheráni kiad. 368. l.

2) Perverd benâz u ni'met ân dûszt merâ.

Teheráni kiad. 362. l.

3) Ver dil ðelebem ber szer-i kûjet binem.
Ger dsân ðelebem der khum-i müjet binem.
Ez ghajet-i tisnegi eger âb khürem
Der âb hemeh khejâl-i rüjet binem.

Konstant. kiad. 239. l.

4) 'Isk eszt târiq u râh u pejghamber-i mâ
Mâ zâdeh-i 'isk u 'isk bud mâder-i mâ
În mâder-i mâ nihufteh der esâder-i mâ
Pinhân sudeh ez ðebi'et kâfir-i mâ.

Teheráni kiad. 362. l.

a számadástól félvén sárgák lesznek az arcok. Én a te szerelmedet ragadom a kezembe és azzal állok elő. Mondom, ebből kell az én számadásomat megcsinálni.»¹⁾

Az emberiség mennyei eredetére czélozva így szól: «Oh te, kinek a mennyben volt a hazája, azt képzelted, hogy a földi világból való vagy. Porodra rajzoltad saját alakodat és azt hagytad el, a mi a te lényeged.»²⁾

Egy orvos szájába adja azt, mire egy szufinak szüksége van. «Az orvoshoz mentem, mondtam neki, hogy: Oh te igazlátó, mit rendelsz a szerelem betegének? A tulajdonság elhagyását és lényem megszüntetését rendeld. Tudniillik mindenből, a mi létezik, kijöjj.»³⁾

Gyakran ismételteti a pantheista alapdogmát, hogy a szerelmes szerelmének tárgyával azonos. «Menj, a szerelem paripáját jól hajtsd és ne félj. Menj, olvasd a szentírás igéit és ne félj. Midőn önmagaddal és mással tisztába jöttél, te magad vagy az imádottad, tudd meg ezt jól és ne félj.»⁴⁾

A rossz társaság olyan, mint a víz, melytől rozsdát kap a fémtükör. «Dobj követ a tudatlanok gyülekezete felé. Ka-

1) Ferdâ kih bemeħser ender âjed zen u merd
Ez bim-i ħiszâb rûihâ gerded zerd.
Men 'isĳ-i turâ bekef nihem pis ârem.
Gûjem kih ħiszâb-i men ez in bâjed kerd.

Teheráni kiad. 366. l.

2) Ej ânkih tû ber felek veĳen dâsteh-i
Kh'odrá zi dsihân khâk pindâsteh-i
Ber khâk-i tû naĳs-i kh'is binigâsteh-i
Vâncsiz kih âszl-i tuszt biguzâsteh-i.

Teheráni kiad. 374. l.

3) Reftem beh ĳebib goftem ej binâi
Uftâdeh-i 'isĳ rá csih mifermâi
Terk-i szifet u meħv-i vedsûdem fermâ
J'anî kih zi her csih heszt birûn âi.

Semsz ul-Ĥaĳâik 372. l.

4) Rev merkeb-i 'isĳrâ ĳavi rân u metersz
Rev meszhef kiz âjet-i haĳĳ kh'an u metersz
Csûn ez kh'od u għair kh'od muszlim gesti.
Ma'sûk-i tû hem tû jakîn dân u metersz.

Konstant. kiad. 172. l.

paszkodjál a világ okosainak ruhaszegélyébe. Egy pillanatig se időzz te az érdemetleneknél. A tükör rozsdát kap, ha vízbe teszed.»¹⁾

La vida es sueño (Az élet álom), így vigasztalja a szegény szerelmest. «Van ital, ne félj, a szerelem szomjazója számára. Víz nélkülivé lettél, víz van előtted, ne remegj. Kincs vagy te, s ha rom is a ház, cseppet se félj. Ébredj fel a világtól, mely csak álom, ne félj.»²⁾

A jó tett épúgy, mint a gonosz, megtermi a maga gyümölcsét. «Rosszat teszel és jót vársz. Rossz a gaztett jutalma. Bár kegyelmes és könyörületes az Isten, nem terem azért búza, ha te árpát vetettél.»³⁾

A kockajátékból kölcsönzi hasonlatát. «Először ezer kegyel dédelgetett engem, utoljára ezer szomorúsággal sújtott. Úgy játszott én velem, mint barátságának a kockájával. Mikor én vele egészen egygyé lettem, eldobott engem.»⁴⁾

Az édességet, helyét használja fel hasonlatul. «Az az édesség, melyből nem igen részesül az ember. Mint a csupor, fölforrott tőle a szívem. Olyan kitűnő jó eledel az, hogy te megtudsz abból

1) Ber zen beszûji szohbet-i nádân szeng
Ber dâmen-i zîrekân-i 'alem zen eseng
Bâ nâ ehlân mekun tû jek lehzeh direng
Âineh csû der âb nihî gired zeng.

Konstant. kiad. 194. l.

2) Mer tisneh-i 'isq râ serâb iszt metersz
Bi âb sudi pis tû âbiszt metersz
Gendsi tû eger bejt kherâbiszt metersz
Bidâr sev ez dsihân kih kh'âbiszt metersz.

Konstant. kiad. 175. l.

3) Bed mikuni u nik tem'e midâri
Hem bed bâsed szezâ-ji bed kerdâri
Bânkîh khudâvend kerim eszt u rahim
Gendum nedihed bâr csû dsev mikâri.

Konstant. kiad. 358. l.

4) Evvel behezâr luř binevâkht merâ
Âkhir behezâr ghusszeh bigudâkht merâ
Csûn muhreh-i mihr-i kh'is mibâkht merâ
Csûn men hemeh û sudem berendâkht merâ.

Semsz ul-Hakâik 362. l.

kétezer mánt (perzsa mérték) enni»¹⁾ (vagy kétezer ént meg tudsz semmisíteni, szójáték a *men* szóval).

Kutyának nevezi, mint annyi más perzsa költő, az érzéki vágyat. «Így szoltam, talán megöregitem ezt a kutya szenvedélyt (azaz elgyöngítem). A megbánásból lánczot kötök a nyakára. De ez lesz az ajtó bezáró láncza, ha meglátnak engem (az Isten ajtaját érti, melyet a fitogtató megbánás is elzár). Mitevő legyek ezzel a kutya kívánsággal?»²⁾

A téli varjúhoz hasonlítja a vallási dolgokban közönyös embert. «Oh te, a hidegnek a szolgálja télen, mint a varjú, megfosztva a csalogánytól, a rózsaligettől és a kerttől, értsd meg jól, hogy ha ez a pillanat (a megtérésre kedvező időt látszik érteni) reád nézve elvész, sokat keresheted te azt száz szemmel és lámpával.»³⁾

Ne kérdezze tőle senki, hogy hogy van; arcának színe és könnyei eléggé megmondják azt. «Nézd a kor aranyához fogható orczámat és nek érdezz! Gránátalmamaghoz hasonló könnyeimre tekints és ne faggass! Sohse keresd te nálam a felvilágosítást

1) Ān ḥelvâi kih kem reszed zû bedehen
Csûn dîk bedsûs âmedeh ez vej dil-i men.
Ez ghâjet-i luḥf ânesunân khoskh'âr eszt
Kiz vej dû hezâr men tevâni khûrden.

Konstant. kiad. 266. l.

2) Goftem szeg-i nefsizrâ meger pîr kunem.
Der gerden-i û zi teûbeh zendsîr kunem.
Zendsîr-i der ân seved csû bînend merâ
Bâ in szeg nefs-i men csîh tedbîr kunem.

Konstant. kiad. 242. l. Ugyanilyen kifejezéssel él egy másik versében, mely a konstantinápolyi és teheráni kiadásokba nem lett felvéve:

Mârâ szeg-i nefs ez pej ḥîrsz u hevesz
Her lehzeh devâned beder-i nâkesz u kesz.

La Roseaie du Savoir I. 242. l. 318. sz. II. *Golzâr-e mâ'rêjât* 141. l.

3) Ej bendeh-i szerdî bezemisztân csû zâgh
Mehrûm zi bulbul u gulisztân u zi bâgh
Der jâb kih in dem egeret fevt seved
Biszjâr ṭeleb kuni beşzed csesm u csîrâgh.

Konstant. kiad. 189. l.

a ház belső körülményeiről. Tekintsd a vércseppeket a ház küszöbén (szemeit érti) és ne vallass!»¹⁾

Ha száz hosszú napot össze lehetne tenni, az sem lenne elég arra, hogy kipanaszkodja magát. «Ha száz naphosszat kapsz is te egybe, nem telik be ezzel a jajgatással a lélek. Oh te, a ki kineveted ezt a mi állapotunkat, te még nem lettél bolond, még okos vagy te.»²⁾

A venalis szerelem és az isteni között von párhuzamot. «Így szólt hozzám a szeretöm: ha minden kedvesedtől csókot veszel, vásárolj egyszer tőlem is. Szóltam neki: aranyért vegyék? Így felelt: mit tegyek én az arannyal? Mondtam erre: a lelkemért? Igen, igen, volt a felelet.»³⁾

A szíve bolond neki; mit használ, ha békót vernek is a lábára, mint a bolondnak! «A te szerelmedre mit ér nekem a jó tanács és intelem! Mérges vizet ittam én, mit használ nekem a cukor! Azt mondják: verjete vasat a lábára. A szívem a bolond, mit használ lábamon a békó!»⁴⁾

Állandó kép nála a korhelység. «Egy részeg ember jött az

1) Rûjem csû zer-i zemâneh mi bin u mepursz
În esk csû nâr dâneh mi bin u mepursz
Ehvâl-i derûn-i khâneh ez men meþeleb
Khûn ber der-i âsztâneh mi bin u mepursz.

Konstant. kiad. 174. l.

2) Szed rûz-i diráz eger behem pejvendî
Dsânrá neseved ez in fighân khûrszendî.
Ej ânkih bedin hedîg-i mâ mikhendî
Medsnûn nesudî henûz dânisvendî.

Konstant. kiad. 377. l.

3) Dildâr merâ guft zi her dildâri
Ger bûszeh kheri bûszeh zi men kher bâri.
Goftem kih bezer goft kih zer-râ csikunem.
Goftem kih bedsân goft kih âri âri.

Konstant. kiad. 372. l.

4) Der 'isk-i tû em neszihet u pend csih szûd
Zehir âb csesideh em merâ kand csih szûd
Gûjend merâ kih bend ber pás nihid
Divâneh dil eszt pâm der bend csih szûd.

Konstant. kiad. 116. l.

útról és hozzánk csatlakozott. Kézről-kézre járt a pohár közöttünk. Hirtelen kiesett az a kezéből és összetört. Ilyen iszákosok közt hogy maradhatna épen a pohár!»¹⁾

Nem a szerelem hibája, ha mámort okoz. «Nincs hibája a szerelemnek a korhelységet illetőleg. Ne hibáztasd a csaplárost megnyerő voltaért. Magadra vess te, ha ittas vagy. Ha téglát viszel a malomba, port kapsz (és nem lisztet).»²⁾

Saját magának árt az, a ki a mulandó világ barátja. «Ha a hitvány emberekkel barátkozol, mit árt az nekünk! Te leszel a kárvallott. Felteszem, hogy a világ szeretettje leszel. Igen, az leszel te, de csak ideig-óráig.»³⁾

A bálványtemplom is jobb a mekkai szentélynél, ha a szeretett lény árnyéka ott van. «Míg a bálványtemplomban van a mi szeretőnk képzeleti alakja, hiba addig a Mekkába zarándoklás. Ha a Kaaba nélkülözi az ő illatát, zsinagóga az. A zsinagóga a mi Kaabánk, ha ott érezhetjük az ő illatát.»⁴⁾

Mind a két világra kiterjed az ő szerelmének varázsa. «Minden zárdában akad részege a te szerelmednek. Te miattad

- 1) Meszti zi reh âmed u bemâ peiveszt
Szâgher mígest der mijân deszt bedeszt
Ez deszt uftâd nâgahân u bisikeszt
Dsâmi csih zijed miâneh-i csendin meszt.

Konstant. kiad. 76. l.

- 2) Takszîr negired 'isq der khumâri
Takszîr mekun tû szâki ez dildâri
Ez kh'od geleh kun eger khumâri dâri
Ger khist bâ âszijâ berî khâk âri.

Konstant. kiad. 362. l.

- 3) Bâ nâ ehlân eger csû dsâni bâsi
Mârâ csih zijân tû der zijân bâsi.
Girem kih tû ma'sûki dsihân bâsi
Âri bâsi veli zemâni bâsi.

Konstant. kiad. 355. l.

- 4) Der butkedeh tâ khejâl-i ma'sûk-i mászt
Reften betevâf-i Ka'beh 'ain-i khetâszt
Ger Ka'beh ezû bû-ji nedâred kunis eszt
Bâ bû-ji vizâl-i û kunis Ka'beh-i mászt.

Teheráni kiad. 367. l.

nagy szerepet játszik,¹⁾ ily módon illusztrálja: «Megölte a te szerelmed a törököt és az arabot. Én annak a vértanúnak és annak a bajnok ghazinak vagyok a rabszolgája. Azt mondta a te szerelmed: senki sem menekült meg én előlem. Igazat mondott; hagyj fel, szívem, ezzel a játékkal!»²⁾

Hasonló szellemben az öt széttépő oroszlának mondja kedvesét. «Te folyton utazóban vagy, oh holdarczú! Mint a forgó égbolt, tartasz engem felfordulásban. Oroszlán vagy te, és én vagyok karmaid közt a vadász-zsákmány. A szívet már megitted és most a májat készülsz kikezdeni.»³⁾

Végteére is eléri célját a jámbor. «Ez a virágos ág egy napon gyümölcsöt terem, és ez egyszer zsákmányra talál a kereső. Jön-megy hozzád az ő eszményképe, míg aztán egyszer csak megállapodik.»⁴⁾

1) Kégl, *A perzsa népdal* (Budapest 1899.) 26. l. Zsukovszkij, *Obrazczy perszidszkaگو نارodnago tvorcsesztra* (Szent-Pétervár 1902.) 5. l.:

Eâlâ-i pusti
 'Ásikrá kustî
 Ez khûn-i 'ásik
 Nâmeħ nuvistî.

2) 'Isk-i tû bikust turkî u tázirâ
 Men bendeh-i ân sehîd v'ân ghâzirâ
 'Isket miġuft kesk zi men dsân neburd
 Haġġ guft dilâ rehâ kun in bâzirâ.

Konstant. kiad. 10. l. V. ö. ugyancsak Rûmîtól:

În 'isġ dsumleh 'âkil u bîdâr mikused
 Bî tîġħ mîburred szer u bî dâr mikused
 Mihmân-i tû sudîm kih mîhmân mîkhûred
 Jâr-i keskî sudîm kih û jâr mikused.

Semsz ul-Haġâik 163. l.

3) Peiveszteħ mehâ 'azm-i szefer midâri
 Csûn cserkh merâ zir u zeber midâri
 Sîri u menem sikâr der pendseh i tû
 Dil khûrdeħ-i u ķeszed-i dsiger midâri.

Konstant. kiad. 359. l.

4) În sâkh-i sikûfeh bâr ġired rûzî
 Vin bâr ķeleb sikâr ġired rûzî
 Miâjed u mireved khejâles ber tû
 Tâ csend reved ķerrâr ġired rûzî.

Konstant. kiad. 337. l.

A megbánást személyesítve így szól: «Te ne térj meg, mert én megszegtem a fogadalmat. Az én ittas lelkemtől nem telik soha a megbánás. Százszor, ezerszer fogadalmat tettem én már. Vért könyezik az én kezemtől a megbánás¹⁾ (t. i. annyiszor megszegtem, megtörtem már azt).»

Egy pillanatra sem hagyja őt el a szerelmi búbánat. «Azt gondolod te, hogy én bánatodtól megszabadultam? Vagy hogy nélküled türelmesen, megnyugodva leültem? Oh Uram, ne részesíts engem semmi örömben, ha egy pillanatra ment vagyok szerelmi bánatodtól!»²⁾

Ünnepnapja neki az a nap, mikor szeretőjét látja. «Az a nap, mikor téged látlak, pénteki nap nekem (a moszlim vásárnap). Minden nap a te kegyedből többet ér a mi vérdijunknál. Ha a világ vagy, törjön bár ellenünk ezer világ! Sebah, midőn a jó barát barátsága lakja keblünket.»³⁾

«Helyesen van az, — úgymond egyik versében, — hogy két kezed, két szemed és két lábad van. De hogy kettő legyen a szív és a szeretett lény, az már hiba. Az imádott kedves csak ürügy, az igazi imádott maga az Isten. Ki azt kettőnek tartja, az zsidó és keresztény.»⁴⁾

1) Tû teûbeh mekun kih men sikesztem teûbeh
Hergiz nâjed zi dsân-i mesztem teûbeh
Szed bâr hezâr bâr besztem teûbeh
Khûn mîgirijed zi deszt-i desztem teûbeh.

Konstant. kiad. 319. l.

2) Mî pindâri kih ez ghamânet resztem.
Jâ bi tû szebûr gestem u binisesztem.
Jâ rebb mereszân behics sâdi desztem.
Ger jeknefes ez derd-i tû khâlî hesztem.

Konstant. kiad. 257. l.

3) Rûzi kih turâ binem âdineh-i mászt
Her rûz bedaûletet bih ez dijah-i mászt
Ger cserkh u hezâr cserkh der kineh-i mászt
Gham niszt esû mîhr-i jár der szineh-i mászt.

Konstant. kiad. 58. l.

4) Desztet dû u csesmet dû u pâjet dû revászt
Emmâ dil u ma'sûk dû bâsed khetâszt

Az ismert perzsa kifejezést: *gham khûrden*, a. m. aggódni, búsulni, szószerint: gondot, bánatot enni, használja fel költői képnek. «Oh lelkem, mindennél, a mit mondasz, rosszabb a te bánatod. Szívfájdalom, testi gyötrődés és bensőt (szószerint májat) égető az. Minden, a miből esznek, fogy, a te szerelmi bánatodon kívül. Minél többet ettem én belőle, annál nagyobb lett.»¹⁾

Nem a medresszékben tanítják a szerelem tudományát. «Más rendszer járja a szerelmesek gyülekezetében. S ennek a szerelem borának más a mámora. Más dolog az a tudomány, melyet az iskolában tanulnak, és más dolog a szerelem.»²⁾

Tied lesz minden prófétának a bölcsesége, ha megzabolázod az érzékiséget. «Ha egy pillanatra megzabolázódik az érzékiség, tiéd lesz minden prófétának a tudománya (a konstantinápolyi kiadás imbiszát-já helyett Hoszejn Azaddal ânbiât olvasva). Az a rejtett alak akkor, a kinek keresésében fárad, egy egész világ értelmed tükrében felfoghatóvá lesz.»³⁾

Ma'sûk behâneh eszt u ma'sûk khudászt
Her kesz kih dû pindást dsehûd u terszászt.

Konstant. kiad. 55. l. *La Roseaie du Savoir* I. 159. l. 197. sz. II. *Golzâr-e ma'réfét* 91. l. A második sorban *dû bâsend* helyett *dûtâijes* a. m. kettősség áll: «De a szív és szeretett lény kettőssége hiba».

- 1) Dsânâ gham-i tû zi her csih gûi better eszt
Rends-i dil u tâb-i ten u szûz-i dsigereszt
Ez her csih khûrend kem seved dsuz gham-i tû
Tâ bisteres hemi khûrem bister eszt.

Konstant. kiad. 47. l.

- 2) Der medslisz-i 'usâk kerârî diger eszt
Vin bâdeh-i 'iskrá khumârî diger eszt
Ân 'ilm kih der medreszeh hâszil kerdend
Kârî diger u 'isk kârî diger eszt.

Konstant. kiad. 54. l. *La Roseaie du Savoir* I. 179. l. 229. sz. II. *Golzâr-e ma'réfét* 104. l.

- 3) Jek lehzeh eger nefsz-i tû mehkûm seved
'Ilm-i hemeh ânbiâ ma'lûm seved
Ân szûret ghaibi kih dsihân táleb-i úszt
Der âineh-i fehm-i tû mefhûm seved.

Konstant. kiad. 100. l. *La Roseaie du Savoir* I. 63. l.

Csupa merő szójáték a következő: «Arczodhoz hasonló gránátalmát láttam tegnap a kertben. Olyan lett egyszeriben az arczom, mint a dinár (t. i. sárga), mivel te tegnap tüzet vetettél a szolgálta (t. i. én) lelkére. Oh te hitetlen hitetlenfi, végre is térj meg!»¹⁾

A kedvesének arczán levő anyajegyvet rózsát szedő meztelen szerecsen gyerekhez hasonlítja. «Az az anyajegy, melyet orczádon lát a szem, mosusz az, mely a nedves rózsán kívül másra nem száll le. Nem, nem hibázok, mert rózsaaarczodon szerecsen gyermek meztelenül rózsát szed.»²⁾

A mulandó világ javait a halál magvai magtárának mondja. «Oh te, kinek a termése az élet forrásának kalászaiból áll! (sic) A világ magtára pedig a halál magvaival van tele. Nem kívánok én semmit az ilyen jókkal megrakott tárházból. Írj nekem ma éjjel egy utalványt a te terményeidre.»³⁾

Ugyanazt a szót néha nyomatékoság kedvéért, mint a népénekesek, többször megismétli. «Nem vagyok én jóllakott, jóllakott nem vagyok, jóllakott nem vagyok! Mert én nem vagyok hűtlen. Nem fogok én nyúlat és nem akarok gazellát.

- 1) Mánend-i rukhet bebâgh didem di nâr
Reng-i rukh-i men gest beszân dinâr
Csûn der zedeh-i bedsân-i csâker di nâr
Ej kâfir kâfirbecseh âkhir din âr.

Semsz ul-Hakâik 368. l.

- 2) Ān khâl kih dideh ber rukhet mi bined
Muskî eszt kih dsuz ber gul-i ter nenisined
Ni ni gheletem kih der gulisztân-i rukhet
Zengi beceh berehneh gul mi csined.

Semsz ul Hakâik 368. l.

- 3) Ej khermenet ez szunbuleh-i âb-i hejât
Enbâr-i dsihân pureszt ez tokhm-i movât
Zi enbâr nekhâ'hem kih pureszt ez khejrât
Ber khermen-i kh'od nevisz imseb berât.

Konstant. kiad. 19. l.

Nem vagyok én egyéb szerelmesnél és annak az oroszlának keresőjénél.»¹⁾

Árnyékmódra kell a szerelmesek nyomában járni. «Ha eltávozol te a szerelmesek árnyékából, napszúrás ér akkor téged, és megbetegszel. Árnyékmódjára járj te hol elül, hol hátul a szerelmesekkel, hogy olyan ragyogó lehess, mint a nap és a hold.»²⁾

A dobot, melyet egyre vernek, hozza fel például. «Azért díszre minden dervistáncznak a dobnak a hangja, mert a dob célzóablája az ütéseknek. Azt mondja a dob, hogy az lesz a győztes, a kinek szívtápláléka ez az egymásután következő csapás.»³⁾

Galenusnak, a híres orvosnak nevezi el imádottját. «Oh te ékessége és fejedelme minden szeretőknek! Ezeknek a betegeknek a Dsálinusza (Galenus) vagy te. Esős időben összejövünk a te rózsaligetedben. Bizony kedvesek esős napon a jó barátok.»⁴⁾

- 1) Men szír nim szír nim szír nim.
Zirá kih z'ekbál-i tú edbir nim.
Khergús negirem u nekh'áhem áhû
Dsuz 'ásik u dsuz 'áleb-i ân sir nim.

Konstant. kiad. 256. l.

- 2) Ez szájeh-i 'ásikán eger dūr sevi
Ber tú zened áftáb u rendsür sevi.
Pis u pesz-i 'ásikán csû szájeh midev
Tâ csün meh u áftáb pur nūr sevi.

Konstant. kiad. 329. l.

- 3) Zân reûnek-i her szemâ 'áváz-i-deff eszt
Zâneszt kih deff zekhm-i szitemrá hedefeszt
Mi gûjed deff kih ân keszi deszt bered
Kin pejápej dil-i úrá 'elef eszt.

Konstant. kiad. 59. l.

- 4) Ej mefkher u szultán-i hemeh dildárán
Dsálinúszî berá-ji in bimárán
Rúz-i bárán begulsenet dsem sevim
Sirin básend rúz-i bárán járán.

Konstant. kiad. 272. l.

Viselt ruhához hasonlítja a testet, melyet levetve, régi fényéből csinál magának a halál pillanatában új testet a lélek. «Halál alkalmával, mikor a lélek odahagyja a testet, régi ruhámódra ledobja azt magáról. A testet, mely földből van, visszaadja a földnek és régi fényéből csinál magának testet.»¹⁾

A «hét alvó» ismert legendájára czélozva így szól: «Mi a szerelem lustái vagyunk és a földön fekszünk. Az ő kegyelme nyereg, és paripát készített számunkra a földből, hogy alva vigye ezeket az alvókat a barlang lakóiként fel a magas mennyekbe?»²⁾

Ugyanerre czélozva egy másik versében így szól: «Van egy hely a hit és a hitetlenség világán kívül, a hol hely van minden üde, fiatal és szép számára. A lelket kell odaadni és a szívet köszönetül a lélekért annak, a ki ilyen helyre vágyik.»³⁾

A lélekből vezet az út az isteni kedveshez. «Oh te tévelygő szív, a lélekből vezet az út a jó baráthoz. Oh te eltévedt, van látható és rejtett út. Ha mind a hat irányod elzárul is előtted, cseppet se félj, mert a természeted mélyéből van egy a kedves felé vezető út.»⁴⁾

¹⁾ Hengám-i edsel esû dsân biperdâzed ten
Mânend-i kabâ-i kuhneh endâzed ten.
Tenrá kih ez khâk eszt dihed bâz bekhâk
Vez nûr-i kadim-i kh'is ber szâzed ten.

Konstant. kiad. 291. l. *Bhagavadgîtâ* II. 22. ed. C. Thomson (Hertford 1855.) 10. l.

²⁾ Mâ kâhilekân-i 'isq u pehlû bezemin
Kerd eszt zemîn-râ kermeş merkeb u zîn
Tâ mibered in khuftekegân-râ der kh'âb.
Eszhâb ul kehf tâ szû-ji 'aliin.

Konstant. kiad. 287. l.

³⁾ Birûn zi dsihân-i kufr u imân dsâiszt
Kândsâ makâm-i her ter u ra'nâiszt
Dsân bâjed dâd u dil besukrâneh-i dsân.
Ânrâ kih temenâ-ji esenin mâvâiszt.

Konstant. kiad. 73. l.

⁴⁾ Szer gesteh dilâ bedûszt ez dsân râheszt
Ej gum sudeh askâr u pinhân râheszt
Ger ses dsihetet beszteh seved bâk medâr
Kiz k'ar-i nihâdet szû-jidsânân râh eszt.

Konstant. kiad. 60. l.

Az isteni akarat úgy mozgatja a halandót, mint a szél a falevelet. «Én szél vagyok, te meg a falevél. Mit csinálsz, hogy ne remegj? Azt a dolgot, melyet én neked adok, mit tudsz tenni, hogy meg ne csináld? Mikor követ dobtam a korsódra, és az összetört, mit tehetsz te arról, ha nem érsz meg száz drágagyöngyöt és száz tengert?»¹⁾

A halál az igazi megváltó. «Bár itt e függöny mögött mindnyájan rabok vagytok,²⁾ ha e mögül a függöny mögül ki mentek, mind fejedelmek lesztek. Az az élet forrása így szól a teremtményekhez: az én folyamom partján haltok meg mind.»³⁾

Hogy a tudósok rendszeren szükölködnek világi javakban, azt így magyarázza *Rûmî*: «A kit tudományjal és észszel kitüntettek, életfentartásul elégnek vélték azt neki. Annak azonban, kiről úgy határoztak, hogy üresfejű legyen, vagyonnal töltötték ki azt az ürességet.»⁴⁾

Nem vallja kárát senki annak, ha szerelmes az istenségbe. «Nem lesz károd az Isten iránti szerelmedből. Hogyan vesztetnéd el te a lelkedet, mikor lélek lesz belőled? Először az égből jöttél te le a földre, utoljára a földről fogsz te felmenni az égbe.»⁵⁾

- 1) Men bádem u tû berg nelerzi csih kunî
Kâri kih menet dihem neverzi csikunî
Csûn szeng zedem szebû-i tû bisikesztem.
Szed gûher u szed baħr nîrzi csikunî.

Konstant. kiad. 390. l.

2) Czelzással az ismeretes moszlim mondásra, hogy a világ az igazhívőnek börtön: *ad-dunja szidsnu-l mû minî*.

- 3) Her csend derin perdeh eszirid hemeh.

Konstant. kiad. 326. l.

- 4) Ānrâ kih be 'ilm u 'aql efrâsteh end
Ānrâ behiszâb-i rûzi engâsteh end
Vānrâ kih szer ez 'aql bih perdâkhteh end
Ez mál bedsâ-ji ān enbâsteh end.

Konstant. kiad. 95. l.

- 5) Zi 'isq-i khodâ neh ber zijân kh'âhi sud
Bidsân kudsâ sevi kih dsân kh'âhi sud
Evvel bezemîn zi āszmân āmedeh-i
Vâkhir zi zemin ber āszmân kh'âhi reft.

Konstant. kiad. 93. l.

Az érzéki élvezetek olyanok, mint az álomban ivott víz, mely nem oltja el az alvó ember szomját, és ha felébred, még jobban szomjazik. «Ha édességet és sültet eszel és színbort iszol, tudd meg, hogy ez olyan, mintha vizet innál álmodban. Mikor felébredsz álmodból, szomjas leszel. Nem használ neked az az ital, melyet álmodban ittál.»¹⁾

Egy igen elterjedt perzsa népdaléhoz hasonlító szójátékkal él²⁾ egy keresztény kedveshez intézett versében. «Oh te, ki keresztviselő és keresztény vagy, hajfürteid alatt folyton ambrát dörzsölsz. Ajkadat ajkamhoz csókkal nem igen dörzsölöd. Nem jössz hozzám, midőn eljössz, félve jössz.»³⁾

Kár az embernek sokat aggasztani magát a mulandó világ eseményei miatt. «Ne félj a világ jövődö eseményeitől. Bármí érjen is, mivel nem állandó, ne remegj. Használd fel ezt a pillanatnyi időt. Sohse félj te a jövőtől és ne töprengj a multon.»⁴⁾

- 1) Ger nukl u kebáb u ger mej náb khûri
Midân kih bekh'áb hemi âb khuri
Csûn ber khizi zi kh'áb bâsi tisneh
Szûdet ne kuned âb kih der kh'áb khûri.

Konstant. kiad. 380. l.

2) Kégl: A perzsa népdal 28. l. Ezt a szójátékot külömben Abul-Haszan Vehj is használta.

- Ger khâk-i deres bedideh-i ter szâi
Ver pis rukhes bedideh-i tersz âi
Ger ghair khejâl-i û der âri benezer
Der dideh-i haḡḡ dideh-i terszâi.

La Roseaie du Savoir I. 256. l. II. *Golzâr-e ma'réfét* 150. l.

- 3) Ej ânikih şzelib dâr u hem terszâi
Peiveszteh bezir zulf 'enber szâi
Leb ber leb-i men bebûszeh kemter szâi
Nâi ber men esû âi betersz âi.

Konstant. kiad. 352. l. V. ö. Kasimirski *Dialogues français-persans* (Paris 1883) I. 125. l.

- 4) Ez hâdiszeh-i dsihân zâjendeh metersz
Ez her esih reszed esû niszt pájendeh metersz
În jek demeh-i 'umr rá ghanîmet midân
Ez refteh mejendis vez âjendeh metersz.

Semsz ul Ḥakâik 369. l.

Az igazi embernek mind a két világgal meg kell küzdenie, mondja *Rûmi*. «Mind a két világgal harcban kell állni. Egyformán nem kell törődni a kövel és a rubinttal. Férfiás, bátor embernek kell lenni. Máskülömben száz szégyent kell elviselni.»¹⁾

Rózsamódra mosolyog, ha megöli is őt a szerelem. «Ha megöletem én a te háborúd- és harcuzodban, nem nyitom félelmemben én jajszóra számat. Tövishez hasonló szerelmes pillantásaidtól megsebzetten nevetve halok én meg előtted rózsamódra.»²⁾

A kalitkából kiszabadult madár gyakori költői kép nála. «A madarak a kalitkától, a kalitka a madaraktól üres. Oh madár, honnan való vagy te, hogy ilyen jó állapotú vagy! Panaszodból kiérzik a maradandóság illata. Így énekelj, mert szépen panaszkodol!»³⁾

A népdal is átvette a következő két négysorosát:⁴⁾ «Ma nem tudom, hogyan jöttél a kezembe, hogy kora reggel részeg fejjel jöttél. Ha szívem vérét iszod is, nem adlak ki a kezemből, mert szívem vére útján jutottál a kezembe.»⁵⁾

- 1) Bá her dû dsihân bedseng bájed bûden.
Bizâr ez la'l u szeng bájed bûden.
Merdâneh u merd reng bájed bûden
Ver ni behezâr neng bájed bûden.

Konstant. kiad. 267. l.

- 2) Ger kusteh sevem berezm u pejkâr-i tû men
Âhi nekesem zi bim-i âzâr-i tû men
Ez zekhm-i szer ghamzeh-i csunkhâr-i tû men.
Khendân mirem esû gul zi didâr-i tû men.

Konstant. kiad. 286. l.

- 3) Murghân zi kefesz kefesz zi murghân khâli
Murghâ kudsâi kih esenin khôs hâli.
Ez nâleh-i tû bû-ji bakâ mi âjed
Mi nâl ber in perdeh kih khûs mi nâli.

Konstant. kiad. 389. l.

- 4) Kégl, *A perzsa népdal* 24—31. l.

- 5) Imrûz nedânem becsih deszt âmedeh-i
Kiz evvel-i bâmdâd meszt âmedeh-i
Ger khûn-i dilem khûri zi desztet nedihem.
Zirâ kih bekhûn-i dil bedeszt âmedeh-i.

Teheráni kiad. 371. l.

Hasonlóképp reprodukálja egy sokszor énekelt népdal a következő négysorost: «Mondtam, a szemem így szólt: olyanná teszem azt, mint az Oxus folyam. Mondtam, hogy a szívem így szólt: vérrel telítem azt. Mondtam, hogy testem így szólt: napokban megszegyenítem és kiűzöm a városból.»¹⁾

Szívét a Rebábhoz hasonlítja Rûmî, melyen szerelmese játszik. «Oh te, ki az én szívem rebábját vered, halld meg te az én szívem választát ebből a zenéből. Minden elhagyott helyen más-más kincs van elásva. A szerelem az elásott kincs az én rom-szívemben.»²⁾

Saját gyarlóságát így rajzolja: «Annyi bolondság és romlottság származott én tőlem, hogy életemben egy pillanatot sem tettem én víggá. Én igazságot kereső vagyok, és tőlem veszi eredetét minden igazságtalanság. Mindenki miatt panaszkodom én, és miattam a panasz.»³⁾

A nagy természeti jelenségeket hozza kapcsolatba az isteni szerelemmel. «Szerelmedtől háborog minden tenger. Láбайдhoz önti gyöngyeit a felhőzet. Szerelmedből lecsapott a földre egy villám. Ettől ered ez az égen levő pára» (t. i. felhő).⁴⁾

1) Goftem cseemem guft kih Dseihûn kunemes
Goftem kih dilem goft kih pur khûn kunemes
Goftem kih tenem goft der in rûzi esend
Ruszvâ kunem vez sehr birûn kunemes.

Konstant. kiad. 186. l.

2) Ej zekhm zenendeh ber rebâb-i dil-i men
Bisinev tû ez in nâleh dsevâb-i dil-i men.
Der her virân defineh gends diger eszt
'Isk eszt defineh der kherâb-i dil-i men.

Konstant. kiad. 273. l. Egy másik versében ép így. U. ott 268. l.

3) Ez besz kih fészâd u eblehî zâd ez men.
Der 'umr demî negest dilsâd ez men.
Men t'aleb-i dâd u dsumleh-i bidâd ez men.
Ferjâd-i men ez dsumleh u ferjâd ez men.

Konstant. kiad. 268. l.

4) Ez 'isk-i tû derjâ hemeh sûr engîzed
Der pâ-ji tû âbrhâ durer mîrîzed
Ez 'isk-i tû berki bezemin uftâdeh eszt
În dûd der âszmân ez ân mikhîzed.

Semsz el-Hakâik 365. l.

A moszlim legendákból veszi nem egyszer a költői képet. «Oh te, ki kenyérért odaadtad a hitnek drágakövét, egy hamis kőért egy egész bányát adtál. Nimrod, mikor nem adta át szívét Ábrahámnak, kétségkívül a szűnyognak adta át a lelkét»¹⁾ (a monda szerint ez a parányi rovar ölte meg a nagy zsarnokot).

Vágóbaromhoz hasonlítja az igazi szerelmezt. «A szerelem mészárszékében jön kívül egyebet nem vágnak le. Nem vágják ott le a rossz tulajdonságú soványakat. Ha igaz szerelmes vagy, ne fuss el a megöletés elől. Döghús lesz az, a mit le nem vágnak.»²⁾

A determinizmust így illusztrálja: «Cselekvéskor előre-hátra tekintetem, hogy a ki így cselekszik, így jár. Abban a pillanatban, mikor érvényesül a végzet, ah dervis, házába fut előle a messze jövőbe látó bölcsesség.»³⁾

A látszólagos hitetlenség mögött rejtőzik nem egyszer a hit. «Ez a meleg fürdő (t. i. a világ), mely a démonok háza, nyugvóhelye és lakása a Sátánnak. Benne van elbújva a tündéarczú péri. Van elég világos hitetlenség, mely a hit rejteke.»⁴⁾

- 1) Ej dádeh benán güher-i imánrá
Dádeh bedsevi kalb jeki kánirá.
Nemrüd csü dilrá be Khalil neszipurd
Beszipurd bepeseh lá dserem dsánirá.

Konstant. kiad. 6. l.

- 2) Der meszlekh-i 'isq dsuz nikûrá nekusend
Lâgher szifetân zist khûrá nekusend
Ger 'âsik şzâdikî zi kusten meguriz
Murdâr buved her âncsih urâ nekusend.

Teheráni kiad. 365. l.

- 3) Kâri kerdem nigâh kerdem pesz u pis
Ânrâ kih esenân kuned esenîn âjed pis
Ândem kih kezâ kâr kuned ejdervis
Der khâneh gurized khired dûr endis.

Konstant. kiad. 185. l.

- 4) İn germâbeh kih khâneh-i dívân eszt
Khelvetgeh u ârâmgeh-i sejtân eszt
Der vej perî perî rukhî pinhân eszt
Besz kufr jakîn kemîngeh-i imân eszt.

Konstant. kiad. 29. l.

A látható világ a végtelenséggel szemben elenyésző parány. «Ez az égbolt, mely a mi látásunk határa, kevesebb egy botnál az Úr kezében. Ha minden vízcseppből és porszemből tengeri szörnyeteg lesz is, az annyi lesz csak, mint egy hal az óceánban.»¹⁾

Humáj-madárnak nevezi 'Attâr módjára az isteni kedvest. «Ne szoruljon el a szíved, mert eljött a szívnyitó. Eljött az a szívgyönyörködő az ő dalával. Légy módra eltört most a bűnnek tolla és szárnya, mert a lélek Káf hegye felől eljött a Humáj-(Phœnix) madár.»²⁾

A szerelem gyöngyéért a tenger fenekére kell leszállni. «Ha gyöngyöt keresel, nem ád gyöngyöt a forrás. Az óceán fenekén a helye a gyöngybúvárnak. Azt illeti meg ez a becses gyöngy, a ki szomszamosan távozik az élet forrásának vizétől.»³⁾

A föld azért terem virágot és növel sudár cziprusfát, mert a jámborok temetője. «Mikor a földre ment a lélektelen test, az égbe emelkedik fel akkor a lélek. A földön virult és nőtt az ibolya. Hogyne teremne cziprusfát egy ilyen kert!»⁴⁾

A gyertya hat tulajdonsága közös a szufikéval. «Oh gyertya,

1)   În eserkh-i felekhâ kih hadd-i binis-i mászt
Der deszt-i teszerruf-i khudâ kem zi 'aszâszt
Her zerreh u kaṭreh ger nihengi gerded
Ân dsumleh miszâl mâhi der derjâszt.

Konstant. kiad. 29. l.

2)   Dil teng mesev kih dilgusâi âmed
Dil niknevâz bânevâi âmed
Ghamrâ csû megesz sikeszt eknûn per u bâl
Kiz dsâneb-i Kâf-i dsân humâi âmed.

Konstant. kiad. 116. l.

3)   Ger durr ṭelebi zi cesemeh durr ber nâjed
Dsûjendeh-i durr beṭar-i derjâ bâjed
În gûher ḳimet i keszi râ sâjed
Kiz âb-i ḥejât tisneh birûn âjed.

Konstant. kiad. 114. l.

4)   Der khâk eger reft ten bidsâni
Dsân ber felek efrâzed sâdrevâni
Der khâk bunefseh bitâbid birûszt
Csû ber nedihed szerv csunân bûsztâni.

Konstant. kiad. 370. l.

te abban a véleményben vagy, hogy ez a te hat tulajdonságod közös a jámborokéval. Éjjel felkelő vagy és ragyogó arczú meg sárga képű. Szíved ég, könnyezel, és éber a szemed.»¹⁾

Nem létezik sem az éden, sem a pokol az igazi jámborok számára. «Ezen a nyelven kívül van nekünk más nyelvünk. A poklon és a mennyországon kívül más hely van még. A szabad-szívűeket más lélek élteti. Más bányából való az ő tiszta drágakövük.»²⁾

- 1) Ej sem'ê tû szûfi szifeti pindâri.
Kâin ses szifet ez ehl-i szefâ midâri.
Sebkhizî u nûr esihreh-i u zerd rûi
Szûz-i dil u esk dîdeh-i bidâri.

Konstant. kiad. 354. l.

- 2) Mârâ dsuz in zebân zebân-i diger eszt
Dsuz dûzekh u firdauszi makâni diger eszt
Âzâdeh dilân zindeh bedsân-i diger end
Ân gûher-i pâksân zi kân-i diger eszt.

Konstant. kiad. 75. l.

OSZK

